

Беларусь Спартыўная

СПЕЦЫЯЛЬНЫ ПРАЕКТ «НОВАГА ЧАСУ»

novychas.by

11 ФУТБОЛЬНЫ ЧЕ СВАІМІ
ВАЧЫМА: ТРЫП
КАРЭСПАНДЭНТА «НЧ»
ПА СТАДЫЁНАХ ЕЎРОПЫ

15 ЛІГА ЧЭМПІОНАЎ: САЛІГОРСКИ
«ШАХЦЁР» ПРАГНУЎ СВАІМ,
АЛЕ АКАЗАЎСЯ НА ІМ ЧУЖЫМ

Фота Reuters

Алімпіяда без парада

Сяргей КАЙКО

Расійскі пісьменнік і публіцыст Віктар Шандаровіч аднойчы прызнаўся: «Па тэлевізары я гляджу толькі тое, што рухаецца, — пра жывёл і спорт». Пра спорт — гэта безліч тэлеканалаў па ўсім свеце, у якіх лёгка заблытацца і якія ў бліжэйшыя тыдні абавязкова ўздымуць свае рэйтынгі.

Моду дыктуе нагода: у сталіцы Японіі пройдуць 32-я Алімпійскія гульні. Пачатак — ужо сёння, апошні акорд — 8 жніўня. Кажуць, беларусы сваё тэлебачанне глядзяць мала і яшчэ меней яму давяраюць, але спартыўныя трансляцыі тут выключэнне з правіл — бо заўсёды жывы эфір і аніякіх маніпуляцый. Перамагае мацнейшы, хутчэйшы, спрытнейшы — за што спорт і любяць паўсюль, дзе можна ўключыць тэлепрыёмнік і ўтарашчыць позірк у блакітны экран.

Але што заўзятары — тут, так бы мовіць, налівай ды пі. Глядзі на тых, хто рухаецца, перажывай, спачувай і радуйся. Сапраўды сакральны сэнс Гульні маюць найперш для саміх спартсменаў. Бо гэта галоўны старт чатырохгоддзя — а ў нашым выпадку нават пяцігодкі, таму што сёлетняя Алімпіяда праз кавід адбудзецца са спазненнем на дванаццаць месяцаў. Бо гэта тое, дзеля чаго дзеці ідуць займацца

спортам, марачы аднойчы выступіць пад шатамі пяці кольцаў. Бо гэта — як «Оскар» для кінаакцёраў, а былых алімпійскіх чэмпіёнаў, вядома, не бывае.

Менавіта з гэтай прычыны калі ў Беларусі год таму ўсчыніліся пратэсты, то спартсмены хаця і далучыліся да іх, але пра байкатаванне Гульніў гаворкі не было. Бо нават самы прынцыповы прыхільнік перамен не кіне камень у атлета, які чатыры гады рыхтаваўся, каб у адзін цудоўны дзень паказаць свету ўсё, на што здатны. У антычныя часы Алімпіяды прыпынялі войны — зараз яны таксама служаць светлым ідэалам, хай сабе без двайных стандартаў часам не абыходзіцца.

Зрэшты, самы час тут прыглушыць ноткі патэтыкі, паколькі ў надта ж неардынарных абставінах даводзіцца МАК і японскаму ўраду праводзіць Гульні. Каронавірус, можа, і капітулюе перад сусветнай цывілізацыяй, аднак адступае неахвотна, кароткімі перабежкамі ды яшчэ і адстрэльваецца. То тут, то там уздымаецца чарговая хваля захворванняў, то тут, то там фіксуецца новы штам, які абавязкова больш небяспечны за папярэдні. Трэба сцерагчыся, і ў Токіа на прафілактыку кавіда завузаваны амаль усе службы эпідэміялогіі і бяспекі. Фактычна ў японскай сталіцы будзе ўведзены рэжым надзвычайнага становішча.

Дастаткова сказаць, што арганізатары пайшлі на беспрэцэдэнтныя меры ізаляцыі падчас сённяшняй цырымоніі адкрыцця. Яшчэ за тыдзень да пачатку Гульніў медыя распаўялі, што МАК вырашыў адмовіцца ад галоўнай эста-

тычнай фішкі ў першы алімпійскі дзень. А менавіта — ад традыцыйнага параду каманд. Ну, вы зразумелі — гэта ўрачысты выхад зборных пад сафіты ў поўным складзе і круг гонару па стадыёне пад авацыі перапоўненых трыбун. То цяпер, як падаецца, паўнавартаснага параднага шэсця не будзе — і ўсё дзеля пазбяўлення залішняй рызык распаўсюду інфекцыі.

Істотна абмяжуюць і прысутнасць глядачоў на трыбунах. Спачатку журналісты засмуцілі іншаземных заўзятараў: маўляў, няма чаго ім ехаць у Токіа, бо замежнікаў на арэны і стадыёны не пускаць. А потым дзвянятым валам пайшла інфармацыя, што прысутнасць і мясцовых аматараў спорту на спаборніцтвах вырашылі рашуча дазваць.

Зразумела, што такія дэзынфекцыйныя захады не дадалі імпульсу не толькі заўзятарам, але і спартсменам. Так, Гульні — гэта галоўны старт чатырохгоддзя, аднак праз усе гэтыя выключныя акалічнасці ад удзелу раптам пачалі адмаўляцца асобныя спартыўныя зоркі. Асабліва — у вялікім тенісе, дзе спіс «адмоўнікаў» рос як на дражджах. Серэна Уільямс і Сафія Кенін, Рафаэль Надаль і Роджэр Федэрэр, Б'янка Андрэеску і Анжэліка Кербер...

Закранула гэтая хваля і беларускую зборную: напрыканцы мінулага тыдня «самаліквідавалася» з алімпійскага росту і слаўная наша суайчынніца, экс-першая ракетка свету Вікторыя Азаранка. Яна патлумачыла свой учынак цьмяна: «...у мяне шмат цудоўных успамінаў, калі я выйгравала алімпійскі турнір у Лондане», маўляў, «з нецярпен-

нем буду чакаць Гульні-2024 у Парыжы», але ў Токіа «ўдзельнічаць не буду» і гэта «вельмі цяжкае рашэнне».

Сёй-той адразу пачаў шукаць сярод матываў алімпійскай чэмпіёнкі палітыку, але гэта наўрад ці. Хаця сваім дэмаршам Вікторыя, канешне, не ўзрадавала беларускіх спартыўных чыноўнікаў. Тыя традыцыйна праводзілі спартсменаў у Японію пафаснай рыторыкай, нібыта атлеты выправіліся ледзьве не на вайну, а тут такі легкадумны самаадвод. Тым больш і шанцы на медаль у пары з Арынай Сабаленка ў Азаранка былі рэальныя — і што ты цяпер зробіш... І з гэтымі страчанымі шанцамі, і ўвогуле са скептычнымі прагнозамі наконт выступлення беларусаў на Гульніях.

Дастаткова сказаць, што ў алімпійскім Токіа Беларусь будзе прадстаўлена найменшай колькасцю ўдзельнікаў за ўсю гісторыю. Адпаведна, і чаканні ад каманды зараз даволі песімістычныя.

Аднак нездарма кажуць: у Алімпіядзе галоўнае не перамога, а ўдзел. І тут самы час адзначыць, што сярод той сотні беларускіх спартсменаў, якія ўжо прыбылі на востраў Хонсю, ёсць і свабодныя атлеты — тыя, хто летась выступіў супраць гвалту і за новыя выбары. Гэта лёгкаатлеткі Вольга Мазурунак, Эльвіра Герман, Дар'я Барысевич і Марыя Жодзік, плывец Яўген Цуркін, баксёр Дзмітрый Асанаў і лучніца Карына Казлоўская.

Будзем памятаць пра гэта, пакуль гарыць алімпійскі агонь. І зычыць удачы, і глядзець тэлевізар, і верыць у лепшае.

Працяг тэмы на стар. 8–9 »

Алімпіяда

Георгій ЗАГОНСКИ

І ўсё-ткі яна адбудзецца! Нягледзечы на тое, што больш за шэсцьдзесят працэнтаў жыхароў Токіа выступалі за адмену Алімпіяды ў іх горадзе. Гульні будуць — і пачнуцца ўжо сёння. Пры адсутнасці любых фан-зон. З забаронай свабоднага перасоўвання атлетаў па-за межамі алімпійскай вёскі. У абставінах, калі дагэтуль існуе варагоднасць, пры якой толькі чвэрць спаборніцтваў пройдуць з гледачамі на трыбунах...

Але нішто не перашкодзіць Японіі правесці Алімпіяду. Улады горада (і не толькі яны), напэўна, ужо не раз пашкадавалі, што зарабілі права на гэтыя Гульні. Між тым, абавязальства ёсць, а з каронавірусам свет як-так навучыўся змагацца.

Добра, што не Мадрыд

Міжнародны алімпійскі камітэт (МАК), які, безумоўна, зацікаўлены, каб галоўны форум чатырохгоддзя ў любым выпадку адбыўся, відавочна, лішні раз падзякаваў тым дэлегатам, якія абралі менавіта Токіа ў якасці сталіцы XXXII летніх АГ. Бо ў свой час канкурэнтам Японіі быў Мадрыд. Дамогся б ён перамогі — хто ведае, ці вялі б мы зараз адваротны адлік. Цяперашняя рэчаіснасць зрабіла маштабныя спартыўныя падзеі кшталту Алімпіяд не надта прывабнымі з камерцыйнага і маркетынгавага пункту гледжання. А ў Еўропе некалькі прызвычаліся лічыць грошы дбайней, чым дзе-небудзь. Да таго ж, сярод дзяржаў нашага кантынента больш за Іспанію, улічваючы статыстыку захварэлых, ад кавіда пацярпелі толькі Францыя і Італія.

Як бы там ні было, а Алімпіяда, хай і ў найноўшыя тэрміны, адбудзецца. Калі вы яшчэ не знайшлі час абвесці чырвоным колерам у календары гэтую дату, то зрабіць гэта яшчэ не позна. З 23 ліпеня па 8 жніўня не злучыцца будзе пасядзець па восем-дзесяць гадзін у Інтэрнэце і перад тэлевізарам — нікому, не толькі дзеючым спартсменам кшталту Кацярыны Сныцінай. І калі ў вас яшчэ ёсць шанец сысці ў адпачынак, таксама абавязкова ім скарыстайцеся. Таму што падзей нас чакае шмат. Нават у мінулыя разы мала хто паспяваў пасачыць за пераважнай большасцю спаборніцтваў, а зараз — і пагатоў. Справа ў тым, што ў розыгрышы знаходзіцца 339 комплектаў узнагарод — то-бок абсалютны максімум.

Чаму? У параўнанні з Рыа-2016, у алімпійскай сям'і

з'явіліся дысцыпліны-дэбютанты. Апроч шэрагу добра знаёмых заўзятарам, за кошт якіх пашырана праграма (напрыклад, мікст у трыятлоне, дзюдо, стральбе з лука), ёсць і зусім экзатычныя. Прынамсі, знойдуць уладальнікаў прызы ў каратэ, сёрфінгу, скалалазанні і скейтбордынгу. Яны ў распарадку Гульняў не назаўсёды. У адпаведнасці з апошнімі прадпісаннямі МАК, краіна-гаспадыня на ўласны погляд уключае некалькі відаў. Аналагічнае права, такім чынам, маюць і арганізатары Парыжа-2024.

Тэсты і ліцэнзіі

Падкрэслім: цяжкасцей з тым, каб здзейсніць усё згодна з перайначаным планам, было нямаля. Варыянт адмены АГ разглядаўся ўсё ж. Не ў апошнюю чаргу таму, што каронавірусная пандэмія цалкам парушыла календар усіх ліцэнзійных турніраў.

У мностве відаў кваліфікацыя была запланаваная на май-чэрвень 2020-га, калі кавід у свеце бушаваў. Яго першая хваля больш-менш сышла да другой паловы мінулага лета, але ніякай магчымасці правесці Гульні ў першапачатковыя тэрміны ўжо не засталася — бо ліцэнзіі не набылі сваіх уладальнікаў.

Уладзімір Самсонаў: сваёй чарговай Алімпіяды ветэран не дачакаўся

Добры прыклад — бокс. Летась у сакавіку ў Лондане пачаўся чэмпіянат Еўропы. Калі большасць міжнародных федэрацый націснулі на кнопку «паўза», МАК да апошняга яшчэ разлічваў на гэты баксёрскі форум. Па зразумелых прычынах: ва ўмовах канфлікту з АІБА ён узяў працэс кваліфікацыі ў Токіа-2020 пад уласны кантроль, і тое першынства было толькі першым (!) ліцэнзійным стартапам. Давесці яго да фіналу ўсё роўна не ўдалося: першы выпадак станоўчага тэсту сярод удзельнікаў пазбавіў арганізатараў ЧЕ выбару.

І амаль што адразу, не прайшло і тыдня, МАК афіцыйна паведаміў: Гульні перанесены на наступны год. Усе, хто зарабіў ліцэнзіі (а на той момант размеркаваныя былі толькі каля 70 працэнтаў), могуць быць спакойныя за ўдзел у Алімпіядзе.

Астатнія — чакайце паляпшэння эпідэміялагічнай абстаноўкі.

Год у міну

Гэты год чакання па-рознаму паўплываў на спартсменаў — і калі пераходзіць да беларускіх атлетаў, то ў часткі іх шанцы на добрыя вынікі зусім не падвысіліся. А некаторым наогул давялося адмовіцца ад паездкі ў Токіа.

У гэтым шэрагу найперш варта ўзгадаць ветэрана настольнага тэнісу Уладзіміра Самсонава.

лепшым становішчы аказаліся партнёры-супернікі Арамнава: Яўген Ціханцоў, Пётр Асаёнак, Эдуард Зязюлін. Канчатковы выбар зрабілі на карысць першага. А чэмпіён Пекіна-2008 і адзін з самых эпатажных атлетаў Беларусі Арамнаў застаўся па-за бортам.

Нарэшце, прыгадаем і малатабойца Івана Ціхана. Назаўтра пасля адкрыцця Гульняў у яго будзе юбілей — 45 гадоў. З вялізнай цяжкасцю алімпійскі нарматыў ён выканаў і білет на Гульні атрымаў. Аднак час працуе супраць дзеючага старшыні Беларускай федэрацыі лёгкай атлетыкі. На гэтай пасадзе, калі хто запамятаваў, Ціхан мінулай восенню змяніў Вадзіма Дзевятоўскага — той напісаў у сацсетках «Лукашэнка не мой прэзідэнт» і праз нейкі час пазбавіўся кіруючай пасады.

Тры срэбра і тры бронзы

Наогул, скептычнага стаўлення да перспектывы беларускай каманды ў Токіа хапае. З якога боку ні паглядзі — убачыш прыкметы таго, што сёлетняя Алімпіяда можа стаць антырэкорднай для Беларусі. У многіх адносінах.

Дастаткова сказаць, што 23 чэрвеня пасяджэнне выканкама НАК зацвердзіла склад алімпійскай дэлегацыі. І што бы вы думалі: колькасць склад яе найменшы за ўсю суверэнную гісторыю. Дакладна — 109 атлетаў. Папярэднім «дасягненнем» быў паказчык Рыа-2016, куды злёталі 123 чалавекі. Красамоўная тэндэнцыя ў наяўнасці.

Тут бы, здаецца, турбавацца, на заключныя кваліфікацыйныя старты матываваць нейкім чынам патэнцыйных удзельнікаў — час павялічыць колькасць удзельнікаў яшчэ быў, але... НАК у асобе віцэ-прэзідэнта Дзмітрыя Даўгаленкі, які адначасова будзе выступаць у якасці шэфа айчыннай місіі на Гульнях, адзначыў, што нават да заробленых ліцэнзій кіраўніцтва галіны падыдзе ўзвжаны чынам. Маўляў, не кожнаму, хто сваёй карпатлівай працай забяспечыў сабе пуцёчку, знойдзецца месца на борце самалёта. Чаму так,

невядома, але атрымліваецца, што гэты «ўзвжаны» падыход чыноўнікаў супярэчыць алімпійскаму прынцыпу «галоўнае — не перамога, а ўдзел».

Зрэшты, ёсць падазрэнне, што хтосьці з заўзятараў і рады адсутнасці «турыстаў» у канчатковай заяўцы, аднак некалькі дзікавата, калі НАК зусім не пакідае асобным выхаванцам алімпійскіх шанцаў і паводле ўласнага бачання вырашае, каму бессэнсоўна збірацца ў Японію.

Канешне, на такі выпадак у спартыўных функцыянераў заўсёды маецца зручны прыклад Сочы-2014. Туды, на зімовыя Гульні, наша краіна накіравала таксама самы малалікі склад — 27 атлетаў. І гэтыя хапіла, каб вярнуцца адтуль дадому з пяццю залатымі ўзнагародамі і адной бронзавай. Успамінаць прыемна. Тым не менш, гэта выпадак выключны. І куды больш верагодна, што колькасць (а з ёй і якасць) медалёў у Токіа-2020 скароціцца прама прапарцыйна шыраце нашага выязнога ліста.

Да такой высновы прыйшлі, напрыклад, спецыялісты з аўтарытэтнага агенцтва «Gracenote». Вядомае яно тым, што напярэдадні кожных Гульняў ажыццяўляе маштабны аналіз здольнасцей усіх спартсменаў. Прыцягвае вялізны аб'ём даных, на падставе якіх дае заключэнне, чаго сумарна чакаць той ці іншай дзяржаве на Алімпіядзе. Безумоўна, разлічваць на ідэальную дакладнасць тут нельга — нават калі з апрацоўкай лічбаў і фактаў парадак, заўсёды застаецца фактар выпадку, сенсацыі. Але ж і зусім ігнараваць падобныя расклады не трэба: хібнасць, калі зірнуць у нядаўнюю гісторыю, невялікая. Напрыклад, у зімовым Пхенчане-2018 «Gracenote» прадбачыла для беларусаў два медалі, срэбраны і бронзавы, — атрымалася тры: два залатыя і адзін срэбраны.

У красавіку (больш свежая рэдакцыя даследавання павінна выйсці напярэдадні АГ) згаданае агенцтва агучыла чарговы прагноз адносна табліцы ўзнагарод Токіа. Беларусі аналітыкі даюць шэсць узнагарод — тры

Антырэкорд беларусаў па колькасці і горшыя чаканні

срэбра і тры бронзы. Калі ўсё здарыцца менавіта так, найгоршыя Гульні за перыяд незалежнасці немінучыя. Наколькі рэальная пагроза? Паспрабуем адказаць на пытанне, зыходзячы з вынікаў бягучага сезона ў выкананні айчынных прадстаўнікоў.

Хто на што варты

Найпершая ўвага — лёгкая атлетыцы, дзе за Беларусь выступаць 36 спартсменаў. Але ці будзе медалі? Здаецца, паручыцца не можам ні за каго, але разлічваць на адну ўзнагароду усё-ткі варты.

Несумненна, гаворым пра подыум — маем на ўвазе прозвішча Максіма Недасекава. Днямі ён усталяваў гістарычнае для краіны дасягненне ў скачках у вышыню. На міжнародным турніры ў венгерскім Секешфехервары Недасекаў прадэманстраваў вынік 2,37. Гэта не толькі яго найлепшы паказчык, але і рэкорд Беларусі. Ну, і ў канчатковым выніку — паўтарэнне мацнейшай планкі ў свеце ў 2021-м. Відавочна, месца па-за межамі п'едэстала ў выпадку Недасекава будзе сенсацыяй.

Хто яшчэ? Складана вылучыць каго-небудзь, здольнага на нечаканасць. Але імёны пералічым. Не ўсіх, а менавіта тых, чый выступ у гэтым сезоне пакідае шанцы на сюрпрыз.

У першую чаргу, гэта Алёна Дубіцкая. У чэрвені яна штурхнула ядро на 19,65 — асабісты рэкорд і пяты метраж у свеце. Восьмы вынік мае скакуха з шастом Ірына Жук, дзевяты і дзясяты — кідальнікі кап'я Аляксей Каткавец і Павел Мелешка, таксама дзевяты — у іх калегі Таццяна Халадовіч. Астатнія ад сусветнай тройкі значна далей.

Ілля Шымановіч: галоўная надзея ў плаванні

Даволі лёгка супаставіць магчымасці беларусаў з планетарнай элітай у плаванні. Беларуская заяўка ўключае дзевяць фігур. Яўген Цуркін, Мікіта Цымыг і Віктар Стаселовіч у лепшым выпадку могуць разлічваць на паўфінал ва ўлюбёных дысцыплінах. Тут жа ўзгадаем Аліну Змушко і Анастасію Шкурдай. Першая на стометроўцы брасам мае дзевяты вынік у сезоне — пасля ўсталявання рэкорду краіны на красавіцкім чэмпіянаце Беларусі ў Брэсце. Другая, калі супадуць зоркі,

таксама трымае мэту прабіцца ў галоўны фінал на дыстанцыі сто метраў, але на спіне. Дваццаты паказчык у свеце, калі ўлічваць штомесячны прагрэс Насты, пакідае неблагія шанцы.

Асноўныя ж надзеі ў плаванні звязаныя з Іллёй Шымановічам. Найбольш значныя яго поспехі адносяцца да так званага кароткага, 25-метровага, басейна, але і ў звычайным яго секунды абнадзейваюць. Другі вынік у свеце на стометроўцы брасам — падстава, каб бачыць у асобе Шымановіча будучага ўладальніка медала — аднаго на ўсю каманду.

Рухаемся далей — да веславання на байдарках і каноэ. Як кажуць, хочаш расмяшыць Бога — раскажы яму пра свае планы. Таму цвёрда ўпэўненым нельга быць ні ў чым. Але, нават перастрахоўваючыся, падаецца неверагодным сцэнар, калі ўпершыню за перыяд працы са зборнай Уладзіміра Шантаровіча яна абыдзеца без узнагарод на галоўным старце чатырохгоддзя. Адна — як мінімум.

Самыя відавочныя кандыдаты на тое, каб папоўніць

На нашу думку, на Алімпіядзе ў Токіа беларусам «свеціць» восем узнагарод. Мы спрачаемся с даследаваннем «Gracenote», якое прагназуе беларусам шэсць медалёў. Але ж абодва прагнозы аб'ядноўвае адно: трэба рыхтавацца да антырэкорду

скарбонку, — жанчыны-байдарачніцы. Канкрэтна: Вольга Худзенка ў адзіночцы, яна ж разам з Марынай Літвінчук — у двойцы, і іх жа чацвёрка, склад якой дапоўняць Надзея Папок і Маргарыта Махнева. Першыства свету ў 2021-м не было, а на

званне наймацнейшай. А калі ўспомніць, што на этапах Кубка свету-2021 тройчы трапляў на подыум Ілля Палазкоў, то просіцца выснова: адзін медаль — рэальная мэта і, адначасова, не мяжа мар.

Цяжкая атлетыка — галіна, дзе пакуль сказаць нешта канкрэтнае, прабачце за таўталогію, цяжка. Па прычынах, адзначаных крыху вышэй. Справа ў тым, што Ціханцоў, які, на думку трэнераў, найбольш заслужыў адзіную мужчынскую ліцэнзію і, адпаведна, выступіць у Токіа-2021, са студзеня па ліпень не з'яўляўся на стартах пад эгідай IWF наогул. Замінала траўма. Між тым, гэтая акалічнасць не зашкодзіла трэнэру Вялянціну Кароткіну прыпыніць выбар менавіта на Ціханцоў. Выбар, які ёсць вялікай адказнасцю. Застаецца здагадацца, якія кілаграмы на трэніроўках ускідаў над галавой малады 22-летні штангіст, па мінулым годзе — прыблізна трэці ў вагавой катэгорыі да 96 кг.

А вось у жанчын унутраную канкурэнцыю Дар'і Навумавай ніхто не складаў, што харак-

тарызуе каманду не з лепшага боку. Бо ў самой срэбранай медалісткі Рыа-2016 толькі восьмы паказчык у свеце. Агульная выснова: медаль можа быць.

У скачках на батuce, вядома, было заваявана адзінае беларускае золата у Рыа-2016. Яго тады чапіў на шыю Уладзіслаў Ганчароў. Цікава, што зараз ён з вялікай цяжкасцю прайшоў нацыянальны адбор. Батутыстаў сусветнага ўзроўню ў зборнай ужо не было. Апроч Ганчарова, гэта Іван Літвінвіч і Алег Рабцаў. Апошні застаўся трэцім лішнім.

Што тычыцца Ганчарова і Літвінвіча, то на медалі будучы прэтэндаваць абодва. Канешне, у першую чаргу, больш тытулаваны з тандэма. Таму безмедале палічыцца грандыёзнай няўдачай. Хутчэй за ўсё, яе хлопцы пазбягуць. Медаль павінен быць, іншае пытанне — якой каштоўнасці.

Барацьба пяць гадоў таму прынесла трэцюю частку ўсіх узнагарод дэлегацыі — тры медалі. Бачыцца фантастычным сюжэт, пры якім удацца ўтрымаць гэтыя пазіцыі. Чэмпіянату свету ў 2021-м не было, каб рэпрэзентатыва ацаніць шанцы на медалі айчынных спартсменаў. З Еўропы тры месяцы таму дзевяці і хлопцы сумарна прывезлі сем адзінак каштоўнага металу. Сярод іх і адна чэмпіёнка — Ірына Курачкіна. Раней яна ж была ў прызых на сусветным форуме-2019. Вось

Вікторыя Азаранка: гэтым разам без мяне

і галоўны кандыдат на тройку. Але моцных канкурэнтак вялізная колькасць. То-бок 50 на 50, ці будзе хоць адзін медаль.

У мастацкай гімнастыцы чэмпіянат свету запланаваны на кастрычнік, але вынікаў кантынентальнага першынства дастаткова для разумення перадстартавых раскладаў. Бо мацнейшыя зборныя — менавіта ў Еўропе. Першая з іх — расійская, якой, здаецца, нішто не перашкодзіць заваяваць золата ў групавых практыкаваннях. А вось на астатнія прызавыя месцы будучы прэтэндаваць каля чатырох-пяці калектываў. У 2019-м беларускі былі срэбранымі прызёрамі, на пачатку гэтага чэрвеня — чацвёртымі. Тая ж гісторыя — калі медаль можа быць, а можа — не. У адрозненне ад індывідуальных спаборніцтваў, дзе цяперашнія нашы дзевяціны саступаюць эліце.

Падобнае рэзюмэ дарэчнае і для кулявой стральбы. Глядзіце самі: аднойчы на этапах Кубка свету-2021 у алімпійскіх дысцыплінах былі ў прызых Марыя Мартынава і Юры Шчэрбацэвіч. Першая, да таго ж, — срэбраны прызёр чэмпіянату Еўропы-2019. Кампанію іх дапоўняць Вікторыя Чайка, якая ў свае 40 гадоў раз-пораз у васьмёрцы апынаецца. Агулам — ёсць спадзеў на адзін медаль.

Нешта дакладнае адзначыць цяжка, калі гаворым пра тэніс. Што ўзяць за асноўны арыенцір? Месца ў сусветным табелі? Дык, маючы там першы нумар, за апошнія пяць гадоў толькі Сімона Халеп аднойчы святкавала поспех на турнірах «Вялікага шлему». А звычайна, з адваротнага боку, з'яўляюцца выпадкі, калі ў фінале гуляюць тэнісісткі з трэцяга дзясятка рэйтынга. Але ж наяўнасць Арыны Сабаленка — гэта прычына, каб медаль не стаў сенсацыяй. Была б яшчэ Вікторыя Азаранка, варты было б спадзявацца і на поспех у парным разрадзе.

У боксе беларусы не фігуравалі ў прызых з Афін-2004. Ці ёсць падстава разлічваць на перапыненне няўдалай серыі?

Падаецца, не. На працягу бягучага цыкла безальтэрнатывным лідарам зборнай быў Дзмітрый Асанаў (дарэчы, адзіны з падпісантаў ліста супраць гвалту). Ён перамог на Еўрапейскіх гульнях-2019 у Мінску, але ў яго вагавой катэгорыі канкурэнтаў нашмат больш, чым на кантыненте. З 2015-га Дзмітрый на сусветным п'едэстале не быў. Здаецца, спыніцца недзе водаль і зараз. Як вынік — трэба рыхтавацца да безмедалля.

Падобная сітуацыя ў веласпорце. У тым сэнсе, што адзінае прызавое дасягненне сусветнага ўзроўню — бронза Наталі Цылінскай у Афін-2004. У працяг некалькі цыклаў пазней мы разлічвалі то на яе, то на Васіля Кірыенку (гаворку тут вядзем і пра шашыйнікаў, і пра трэкавікоў). Зараз — малюсенькая надзея на Яўгена Каралька, двухразовага чэмпіёна свету ў скрэтчы, неалімпійскай дысцыпліне. На такімкім авале ён будзе змагацца ў омніўме. Шчыра кажучы, траплянне ў васьмёрку — сённяшні ўзровень Яўгена, не больш. Таму без паветраных замкаў: нуль узнагарод.

Яшчэ шэрагу відаў прысвечім адзін абзац. Бо там не тое што шанцы малыя — яны наўпрост адсутнічаюць. Верагодна, у ніжэйпрыгаданых спаборніцтвах беларусы будучы вельмі далёка ад вышынь, дзе пойдзе спрэчка за ўзнагароды. Гэта дзюдо, стральба з лука, веславанне акадэмічнае, спартыўная гімнастыка, парусны спорт, конны спорт, сінхроннае плаванне.

Ісціна пасярэдзіне

Просты падлік сказанага прыводзіць да наступнай высновы. На Алімпіядзе ў Токіа беларусам «свеціць» ад пяці да адзіннаццаці ўзнагарод. Ісціна, як заўсёды, недзе пасярэдзіне — восьмю. Тут мы крыху спрачаемся с даследаваннем «Gracenote», якое прагназуе беларусам толькі шэсць медалёў. Цікава, хто будзе мець рацыю. Але ж абодва прагнозы аб'ядноўвае адно: так ці інакш, трэба рыхтавацца да антырэкорду.

Італія — і ўсе-ўсе-ўсе

Антон МАКАЎЧУК

Футбольны чэмпіятат Еўропы цэлы месяц адцягваў нашу ўвагу ад змрочнага наваколля. У яго атрымалася: EURO віраваў эмоцыямі, фантанаваў жарсцямі, быў шчодры на яскравыя гульні і песціў сенсацыямі. Час праяцеў непрыкметна, і вось ужо каторы тыдзень старасвецкая футбольная супольнасць з асалодай робіць высновы. Зробім іх і мы, каб прыпыніць імгненне і зафіксаваць галоўнае.

Галоўнае ж у футболе — гэта каманды. У нашым выпадку — нацыянальныя зборныя, якія «зрабілі» нам гэты ЧЕ.

Каманда-крэмень

Зборную Італіі перад стартам лічылі фаварытам хіба што па інэрцыі. Ну, «Скуадра Адзурра» — маштаб і веліч, нельга абмінуць увагай. Аднак па гамбургскім рахунку, упытай альбо адкрыта, назіральнікі-аналітыкі ды каціроўшчыкі букмекерскіх ліній ледзье не аднагалосна ядналися ў думцы: «макароннікі», можа, і крутыя хлопцы, але куды ім да тых жа французаў ці бельгійцаў... Няма, маўляў, у іх касмічных зорак кшталту Мбапе, Лукаку, Кантэ і Де Бройнэ. Няма нават велічынь, якія здабывалі славу італьянскага футбола раней — такіх, як Тоці, Пірла, Канавара, Буфон.

Ну і што? — нібыта адказалі свету апенінскія гульцы. Футбол — справа калектыўная, а вялікія перамогі здабываюцца гуртам. Тым і ўзялі тытул, паказаўшы сябе менавіта гэтым — адзіным цэлым, камандай-крэменем, калектывам аднадумцаў.

Шлях італьянцаў да золата быў вытканы прыгожымі выцінанкамі. Тры перамогі на групавым этапе: над туркамі, валійцамі і швейцарцамі. І затым плей-оф цераз галовы аўстрыйцаў, бельгійцаў, іспанцаў і — у фінале — англічан. Урэшце рэшт знайшоўся ў каманде і сапраўдны лідар — 22-гадовы брамнік Джанлуіджы Донарума. Ён пацягнуў два пенальці ў пасляматчавай серыі ў фінале і літаральна ўцягнуў Італію на верхнюю прыступку п'едэстала. За што быў справядліва прызнаны найлепшым футбалістам чэмпіянату.

Каманда-праклён

Гледзячы на выступы зборнай Англіі на топ-турнірах, часам так і хочацца сказаць не зусім паліткарэктнае: не тую краіну назвалі Гандурасам. Ну, насамрэч: родапачынальнікі

Зборная Італіі: мацнейшая ў Еўропе!

футбола, самы моцны і прэстыжны нацыянальны чэмпіятат, гульцоў экстра-класа можна саліць у балёнах як агуркі — так іх шмат на брытанскіх выспах. А шчасця ўсё няма і няма.

Гэтым разам яно было вельмі блізка, і англійскія фанаты ўжо летуценна сціскалі кулакі — ну, вось жа вяршыня, застаўся апошні крок. Але не: дбайна адпрацаваўшы ў групавым раўндзе, справіўшыся ў гульні на вылет з украінцамі, немцамі і датчанами, фінал Англія прайграла. І дзе — на родным лонданскім «Уэмблі», які так прагнуў доўгачаканага трафея... Не — зноў не. Зноў давядзецца пачакаць.

Чакаюць брытанцы ўжо 55 гадоў — з 1966-га, калі першы і апошні раз уздымалі кубак, перамогшы на чэмпіянаце свету. Потым — як адрэзала. Нібыта нейкі праклён стрыножыў каманду, у якой для поспеху ёсць усё. І усялякі раз ёй чагосьці не хапае.

Каманда-сенсацыя

Паўфінал, у якім зборная Даніі сустракалася з англічанамі, журналісты назвалі «Андэрсен супраць Шэкспіра». Казкі не атрымалася: жорсткі Атэла хай і з пенальці-скандалам, але прыдушыў Дэздэману-Русалачку. Зрэшты, гэта аніяк не паўплывала на галоўнае ўражанне ад гульні датчан: яны расквецілі EURO свежымі фарбамі і сталі галоўнай сенсацыяй турніра.

А іх жа хавалі ўжо ад самага пачатку — пасля неспадзяванай паразы ад дэбютантаў-фінаў, якая азмрочылася яшчэ і страйтай праз сардэчныя праблемы лідара Крысціяна Эрыксена. Здавалася, усё, гамон, няма чаго лавіць на ЧЕ гэтым абяскоўленым паўночнікам.

Толькі справа ў тым, што не адзіным Эрыксанам сёння мае моц дацкая каманда. Там вырасла цэлая генерацыя гульцоў хай-класа — яны практыкуюць у топавых клубах: у «Барселоне», «Чэлсі», «Інтары», «Мілане»...

Сабраўшыся разам на EURO яны стрэлілі магутным кумулятыўным эфектам. З прыгодамі выкараскаліся з групы, а потым на поўнай пары ўляцелі ў чацвёрку лепшых зборных Старога Свету. Пра гэта каманде з маленькай 6-мільённай краіны можна было толькі марыць.

Каманда-крышталь

Перад пачаткам ЧЕ зборная Францыі зіхацела і асляпляла, як латарынгскі крышталь. Што ты: дзеючы чэмпіён свету, у складзе скрозь «топавы топ» — адна толькі атакуючая тройка Мбапе, Грызман, Бензема чаго варта. На чале — вопытны трэнер Дзідзье Дэшам, які трымае ўсё гэтае сузор'е ў тонусе і пад кантролем.

Французаў называлі галоўнымі фаварытам і чэмпіянату і цалкам мелі на тое рацыю. Але, як часта бывае, прадказанні паляцелі ў сметніцу. Ад «трохкаляровых», згодна з класікай, кровапраліцца чакалі, а яны з'елі чыжыка. Іх столлю на еўрапейскім першынстве стала першая ж фаза плей-оф. У 1/8 фінала зорная, наўкол тытулаваная французская каманда капітулявала перад простымі хлопцамі са Швейцарыі.

Так, здарылася драма: гульня дакацілася да серыі пенальці, дзе схібіў самы дарагі футбаліст свету (160 мільёнаў еўра) Кіліян Мбапе. Але ж ці варта было даводзіць справу да пасляматчавай «латарэі» і тым больш даваць суперніку адыграцца з ліку 3:1? Вядома, не. Бо ёсць у крыштала адна ўласцівасць: блішчыць ён прыгожа, аднак і б'ецца лёгка.

Каманда-калос

Зборная Бельгіі — яшчэ адзін удзельнік EURO, у якога слабыя месцы перад стартаў шукалі з літарамі і не знаходзілі. Калі французы ўступалі ў барацьбу дзеючымі чэмпіёнамі свету, то бельгійцы распачыналі турнір

у ранзе лідара сусветнага рэйтыngu. Не дапамагло: генерацыя «залатых хлопчыкаў» зноў засталася ні з чым.

Яны прайшлі крыху далей, чым «трохкаляровыя», — да чвэрцьфінала, дзе наступілі будучым чэмпіёнам італьянцам. І гэтая параза прынесла ім не проста расчараванне, а і панурую лебядзіную песню. Бо ўзроставых гульцоў у бельгійскім складзе была цэлая прорва: 11 чалавек перасягнулі мяжу ў 30 гадоў. Гэта значыць, што сапсела змена пакаленняў — працэс балючы і праблемны.

Вось так яно бывае: ёсць у цябе каманда-калос, а ногі ў яе адразу ў раз аказваюцца глінянымі. Шмат апошніх гадоў Бельгія справядліва ўспрымалася на ўзроўні лепшых зборных свету, а ў выніку так і не выйграла аніводнага трафея.

Каманда-пчала

На ЧЕ хапала зборных так званай «сярэдняй рукі», гледзячы на якіх, заўзятары атрымлівалі асалоду. Годна трымалася Чэхія, месцамі феерылі швейцарцы, прыстойна паказалі сябе аўстрыйцы, і нават дэбютанты фіны з македонцамі дзе-нідзе выклікалі сімпатыі і увагу. Аднак з гэтага шэрагу працавітых, стараных, як пчаліны рой, каманд мы ўсё ж вылучым іншую — зборную Венгрыі.

Так, яна нават не выйшла з групы, але што там была за група! З такой і не выходзяць — у такой можна толькі прыгожа «загінуць». У венграў гэта атрымалася выдатна, і яны нават да апошняга прэтэндавалі на плей-оф. На пачатку толькі пакорліва наступілі ўладальнікам еўрапейскага тытула партугальцам — 0:3. Але потым пайшлі ва-банк і папілі шмат крыві іншым грандам-фаварытам. У выніку — дзве пачасныя нічы. З французамі — 1:1 і з немцамі — 2:2. Прычым у абодвух выпадках мадзьяры вялі ў ліку, а немцам дазволілі

адыграцца толькі на 84-й хвіліне. За тое венгерскіх гульцоў ухваляем мы — і не толькі мы. Добрых слоў на іх адрас наляцела адусюль.

Каманда-вязука

А вось зборная Украіны пакінула пасля сябе надта супярэчлівы ўспамін. З аднаго боку, гарныя хлопцы паказалі станоўчы вынік. Чвэрцьфінал — гэта восьмёрка мацнейшых каманд у Еўропе. З іншага — якасць гульні «жоўта-блакітных» выклікала шмат пытанняў.

У плей-оф украінцы патрапілі як «ліміт» — з трэцяга месца ў групе, за кошт найлепшых паказчыкаў у завочным спаборніцтве. Увогуле, на першым этапе паўднёвыя нашы суседзі змаглі адолець толькі неафітаў-македонцаў — Нідэрландам жа і Аўстрыі наступілі цалкам заканамерна. Потым, канешне, быў файны эпас у 1/8 фінала са шведамі, аднак і там па выніках 90 хвілін адбылася нічыя — з «вар'яцкім» голам Доўбіка напрыканцы авертайма. Ну а ў чвэрцьфінале каманда, за якую ў сацсетках гучна «тапіў» прэзідэнт Уладзімір Зяленскі, фактычна без барацьбы, 0:4, спасавала перад англічанамі.

На выхадзе — усяго адна чыстая перамога, дзюкуючы якой украінцы і сягнулі так далёка. У наступны раз можа пашанцаваць значна меней.

Каманда-цень

Сказалі пра адных суседзяў, то трэба і пра другіх. Калі на хатнім для сябе чэмпіянаце свету-2018 зборная Расіі нечакана дайшла ажно да чвэрцьфінала, гэта займела два наступствы — імгненнае і адкладзенае. Імгненнае радалася ўся агромністая краіна, ад Калінінграда да Хабараўска, і яе лёгка зразумець. Адкладзена — с цягам часу у гульцоў, і асабліва галоўнага трэнера Станіслава Чарчэсава, непамерна вырасла самаацэнка...

Гэты EURO вярнуў расіян з нябёс на зямлю. Нагадаў, што як былі яны даволі пасрэднай камандай, так і засталіся. Усё, што здолела зрабіць гэтая каманда на ЧЕ, — гэта перамога над фінамі з мінімальным лікам 1:0. На бельгійцаў (0:3) і датчан (1:4) пораху ў рускіх футбалістаў ужо не засталася.

Дзівосным шлейфам пасля няўдалага выступу за зборнай Расіі пацягнулася эпопея з адстаўкай трэнера. Чарчэсаў сыходзіць не хацеў — ківаў на дзеючы кантракт і гаварыў, што яго каманда на чэмпіянаце Еўропы паказала добрую гульню. Журналісты і заўзятары хапаліся за галовы, а працадаўца — Расійскі футбольны саюз — не ведаў, што рабіць, і толькі красамоўна пазіраў у бок Крамля. Нарэшце адтуль прыляцелі словы Уладзіміра Пуціна: маўляў, «кадравы складнік» было б добра памяняць.

Пасля гэтага — вось супадзенне — жаданне заставацца на чале зборнай у Чарчэсава адразу знікла.

EURO сваімі вачыма:

спякотны Будапешт, вольны Амстэрдам, танны Бухарэст

Ілля КУНІЦКІ
спецыяльна для «Новага часу»

Борт амерыканскай кампаніі «Юнайтэд» мякка крануўся ўзлётна-пасадкачнай паласы і неўзабаве запаволіўся. За шклом прамільгнулі сілуэты іншых самалётаў, а потым раптоўна ўзнік каляровы надпіс на незразумелай мове: «Isten hozott Magyarországon!»

Пасажыры не затрымаліся на борце і хутка ўжо праходзілі пашпартны кантроль. «Пакажыце адмоўны тэст на кавід», — афіцэр у белай кашулі звяртаецца па-англійску. Дастаю паперу. «З якой мэтай прыехалі? EURO-2020? Пакажыце квіток на гульню». Адкрываю прыкладанне на тэлефоне і працягваю памежніку. «Ого, Францыя — Партугалія», — падымае вялікі палец угару, вяртае тэлефон, а потым паўтарае тую самую фразу, што бачная з акна самалёта: «Сардэчна запрашаем у Венгрыю!»

Наша вандроўка на чэмпіянат Еўропы пачынаецца з Будапешта.

Латарэя

Дакладней, усё стартвала яшчэ ў 2019 годзе. Менавіта тады распачаўся продаж квіткаў на турнір. Працэс для нейтральных заўзятараў фактычна ўяўляе з сябе латарэю. На адмысловым сайце УЕФА ты робіш заяўку на гульні, якія хацеў бы наведаць. Калі заяўка «згуляе», то можна выкупіць квітку. Зразумела, што павялічыць шанцы можна, зрабіўшы запыт як мага раней пасля афіцыйнага пачатку продажу і выбраўшы як мага болей гульняў. Тым больш, лішнія квітки заўсёды можна здаць назад. Менавіта так рабілі мы з братам — і ў выніку атрымалася пяць матчаў.

Цяжкасць менавіта ў тым, каб выйграць гэтую латарэю, бо цэны на квітку самі па сабе не надта высокія. Яны залежаць ад стадыі турніру, цэнавай катэгорыі і, адмыслова на гэтым ЧЕ, ад горада правядзення. Напрыклад, квітку другой катэгорыі на групавы этап у Будапешце каштавалі 75 еўра кожны, а ў Амстэрдаме — ужо 125. Чвэрцьфінал у Рыме той жа катэгорыі — 145 еўра.

«Карона»

Два гады таму правядзенне чэмпіянату ў розных краінах Еўропы выглядала добрай ідэяй. Здавалася, можна вольна паездзіць па кантыненте, паглядзець розныя гарады і адчуць разнастайнасць культур. Але ў 2021-м усё аказалася нашмат складаней. Сітуацыя змянілася, вядома, з-за пандэміі каронавіруса.

Да апошняга было не зразумела, ці пройдзе турнір з гле-

Украінскія заўзятары на вуліцах Рыма

дачами ўвогуле. У выніку вырашылі, што заўзятараў дапусцяць — на гэтым настойваў УЕФА. Пытанне засталася ў тым, на колькі адсоткаў запоўняць стадыёны. Гэта вырашалі ўжо самі краіны-гаспадыні — у залежнасці ад эпідэміялагічнай абстаноўкі ў кожнай. У выніку 100 працэнтаў наведвальнікаў дазволілі толькі на арэне «Ферэнц Пушкаш» у Венгрыі.

Акрамя таго, краіны-гаспадыні ўстанавілі розныя правілы на ўезд праз свае межы, а таксама на праход на стадыён. Усё гэта стварала дадатковыя цяжкасці і выдаткі. Давялося пабачыць не столькі разнастайнасць культур, колькі рознае стаўленне да каронавіруса.

Дунай

Будапешт сустраў 35-градуснай спёкай і архітэктурнымі кантрастамі. Па дарозе з аэрапорта можна было падумаць, што едзе не дзе на мінскіх спальных раёнах: па-за дрэвамі ўзвышаліся тыповыя панэльныя дамы ў «найлепшых» традыцыйных савецкай архітэктурнай школы.

А вось гістарычны цэнтр горада ўразіў ужо размахам сярэднявечных будынкаў. Шырокі Дунай раздзяляе горад на дзве часткі — Буду і Пешт, — якія звязваюць некалькі мастоў. Абодва бакі ракі забудаваныя старажытнымі цэрквамі, замкамі і адміністрацыйнымі будынкамі, найпрыгажэйшы з якіх — венгерскі парламент.

Нават фан-зона ў Будапешце — са старажытным каларытам. Яна размясцілася наўпрост каля прыгожага замка, пабудаванага ў 19-м стагоддзі. Тут давалася пабачыць некалькі сустрач чэмпіянату. Прапаноўвалі ежу, пітво і паказвалі футбол на чатырох вялізных экранах.

Тэст

Але галоўнай падзеяй, дзеля якой мы наведалі Будапешт, была ўсё-ткі гульня «Францыя

— Партугалія» на арэне «Ферэнц Пушкаш». Каб патрапіць на стадыён, патрэбны быў не толькі квіток, але і спецыяльны бранзалет, які паказвае адсутнасць каронавіруса. Венгры маглі атрымаць яго, прадэманстраваўшы свае карткі вакцинацыі.

Краіна правяла даволі паспяховую кампанію: больш за 50 адсоткаў насельніцтва было вакцынавана на момант пачатку EURO. Менавіта таму ўлады дазволілі поўную наведвальнасць на галоўным стадыёне краіны.

Замежнікам, у сваю чаргу, трэба было прадэманстраваць адмоўны ПЦР-тэст на кавід. Яшчэ ў аэрапорце мы пацікавіліся, дзе яго можна зрабіць. Ветлівыя валанцёры падказалі: проста каля стадыёна ёсць тэст-цэнтр, які адмыслова ўсталювалі для футбольных заўзятараў.

Задзень да гульні накіраваліся туды. Толькі выйшлі з метро, як пабачылі вялізную чаргу з французай і партугальцаў — чалавек 50. Падумалася, што час яшчэ ёсць: было недзе дзве гадзіны, а медпункт працаваў да пяці. Але праз дзесць хвілін адзін з супрацоўнікаў выйшаў з непрыемнымі навінамі: праца спыняецца, узялі ўжо зашмат проб на сёння і больш людзей не прымуць. Як быць тым, каму тэст усё яшчэ патрэбны, каб патрапіць на гульню? Гэта вашы праблемы.

У выніку давалася знайсці лабараторыю самім ды заплаціць па 55 еўра. Паспелі здаць пробу ў апошні момант: ПЦР робіцца прыкладна суткі. Столькі ж заставалася да гульні.

Аншлаг

Гэта было дзіўнае пачуццё — ісці ў шматтысячным натоўпе на масавую падзею пасля таго, як насельніцтва большасці краін свету больш за год знаходзілася на розных узроўнях карантыну ды ізаляцыі. Супакойвала думка, што ўсе навокал маюць ці адмоўны тэст, ці вакцыну. У выніку гульню наведалі амаль 55 тысяч гледачоў.

Пры такім вялізным натоўпе каманды правялі добрую па якасці сустрачу, але напрыканцы відавочна не рызыкавалі і проста перакочвалі мяч — лік 2:2 выводзіў у плэй-оф і Францыю, і Партугалію. Дарэчы, большасць гледачоў былі мясцовымі, і найбольшыя авацыі на стадыёне выклікалі не галы Раналду ці Бензема, а поспехі сваёй зборнай ў паралельнай гульні з Германіяй. Некаторыя заўзятары наўпрост сачылі за падзеямі ў Мюнхене і глядзелі ў экраны сваіх тэлефонаў, а не на поле «Ферэнц Пушкаш».

Пасля фінальнага світку ў горадзе было ціха, заўзятары моўчкі ішлі па дамах. Гарэзная зборная Венгрыі, якая згуляла ў нічыю з немцамі, пакідала ЧЕ.

Прастытуцыя

Далей па плане была гульня 1/8 фінала ў Амстэрдаме, куды мы накіраваліся на наступны дзень. Першае, што кідаецца ў вочы па прылёце, — розніца ў надвор'і. У сталіцы Нідэрландаў было ўсяго +17, што пасля венгерскай спёкі адчувалася літаральна як глыток свежага паветра.

Амстэрдам — унікальны горад. Ён адначасова сучасны і сярэднявечны. Большасць насельніцтва перасоўваецца на роварах, а на шырокіх каналах людзі жывуць наўпрост у лодках-кватэрах. Там, як вядома, легалізаваныя лёгкія наркатыкі ды дазволеная прастытуцыя ў знакамітым квартале чырвоных ліхтароў. Амстэрдамская свабода кожны год прываблівае мільёны турыстаў.

На футбол таксама дапускалі па іншай сістэме. Тут можна было зрабіць хуткасны тэст на кавід проста каля «Ёхан Круіф Арэны» ў дзень гульні, прычым задарма. За дзве гадзіны да пачатку сустрач там сабралася шмат людзей, але чарга рухалася даволі хутка. Можа, нават занадта хутка. Падалося, што тэст рабілі проста для праформы: людзі праходзілі праз белыя

намёты з медперсоналам за лічаныя хвіліны. Вынікаў тэсту ніхто не абвясчаў.

У той дзень на полі сустракаліся Данія і Уэльс. У паўночнікаў не ўзнікла праблем, і яны ўпэўнена перамаглі. Як бы цынчна гэта ні гучала, але здарэнне з Крысціянам Эрыксанам, здаецца, станоўча адбілася на выступленні датчан на EURO. Так, спачатку футбалісты былі ў шоку і прайгралі дзве сустрачкі, але потым з'ядналіся разам з усёй нацыяй і ўпэўнена дайшлі да паўфінала.

Гульня ў Амстэрдаме была для Даніі як хатняя: тысячы іх фанатаў прыехалі ў Нідэрланды падтрымаць каманду. Пасля перамогі над Уэльсам футбалісты доўга не сыходзілі з поля. Яны спявалі, фатаграфаваліся і дэманстравалі поўную аднасць з заўзятарамі.

Квэст

Наступная частка падарожжа была даволі цяжкай у плане лагістыкі: дзве гульні запар у двух розных гарадах. Спачатку быў той жа Будапешт, дзе Чэхія сенсацыйна перамагла Нідэрланды. Гэтая гульня скончылася позна ўвечары, а ўжо раніцай нас чакаў цэлы квэст.

Спачатку паспець на цягнік да Вены, потым з вакзала сталіцы Аўстрыі імчацца ў аэрапорт, дзе чакаў самалёт да Бухарэста. Мэта апраўдвала сродкі і высілкі: у той жа дзень на «Нацыянальным стадыёне» сустракаліся Францыя і Швейцарыя.

Галоўнае ўражанне ад сталіцы Румыніі пасля некалькіх дзён у Амстэрдаме — камфортныя цэны. Гатэль, ежа і асабліва транспарт каштавалі нашмат меней. На «уберы» за 10 еўра можна было дабрацца ад аэрапорта да цэнтра, а за 2-3 еўра — пакатацца па горадзе. Прычым Бухарэст даволі вялікі, і адлегласці там адчувальныя.

Але асноўныя эмоцыі выклікаў усё ж сам футбол. Гэта была адна з найлепшых сустрач чэмпіянату: напачатку 1:0 на карысць Швейцарыі, потым узяты Л'ёрысам пенальці, пераход ініцыятывы французамі — і паступова 3:1 на іх карысць. Канец? Не для швейцарцаў: два галы ў апошнія 10 хвілін асноўнага часу, а потым перамога па пенальці! Гэта было крута.

Фантаны

У цэнтры Рыма было на дзівя ціха. Англія толькі што перамагла Украіну ў чвэрцьфінале, і брытанскія заўзятары засталіся святкаваць у ваколіцах «Стадыё Алімпіка». Італьянская паліцыя ачапіла галоўныя гістарычныя помнікі вечнага горада, а таксама агародзіла фантаны, каб у іх не было спакусы выкупацца выпіўшым англічанам. Невялікія маўклівыя групы братоў-украінцаў шукалі адчыненыя рэстаранчыкі, каб перакусіць.

Іх, як і наш, EURO на гэтым скончыўся.

Дзяўчына, якая ідзе.

Уладзімір МАКАРАЎ

Мінск пазбавіўся яшчэ аднаго буйнога міжнароднага турніру — каманднага чэмпіянату свету па спартыўнай хадзе — 2022, і гэта, здаецца, не выклікала здзіўлення ўжо ні ў каго. Пракаментавачь гэтае рашэнне Міжнароднай асацыяцыі лёгкаатлетчных федэрацый мы папрасілі двухразовую ўдзельніцу алімпіяд Анастасію Яцэвіч — падпісантку ліста за сумленныя выбары. І, само сабою, не ўтрымаліся ад спакусы падрабязней даведацца пра нюансы віду спорту, які, пры ўсёй сваёй непатрабавальнай назве, нельга назваць лёгкім. Асабліва калі хадзіць на адлегласці 50 кіламетраў пры 38 градусах спякоты.

— Як цяпер жыць без каманднага чэмпіянату свету? Суцяшацца, што і іншых міжнародных турніраў Беларусі не пабачыць?

— Вы маеце рацыю, за гэты час нашу краіну пазбавілі такой колькасці спаборніцтваў, што і наш камандны чэмпіянат таксама не павінен быў стаць выключэннем. І не стаў.

Ну як можна праводзіць такі форум у краіне, дзе цяпер, мякка кажучы, не ўсё нармальна? Так што рашэнне абсалютна лагічнае. Не ведаю толькі, што зараз будуць гаварыць нашы галоўныя трэнеры, якія ставілі гэты турнір галоўным арыенцірам і заклікалі спартсменаў — і вопытных, і зусім маладых, — не адцягваць увагу на тое, што адбываецца ў краіне.

Зразумела, мне б таксама хацелася выступіць на хатнім

чэмпіянаце свету — думаю, пра гэта марыць любы спартсмен. Дарэчнай будзе нават паралель з Алімпійскімі гульнямі. І ўпэтай я спадзявалася, што ўсё гэта скончыцца гэтым летам, тады б яго ў нас ніхто б не забраў. Але, на жаль...

— На Алімпіяду ў Токіа вы не едзеце?

— На жаль, у мінулым годзе атрымала траўму, потым гаіла яе, і таму часу на якасную падрыхтоўку было мала.

Хоць, вядома, слова «алімпіада» — гэта неверагодны стымул, і я вельмі хацела туды патрапіць. Але трэба ўлічваць і псіхалагічны фон, які, проста скажам, здароўя не дадаваў. Адчувала, што не выцягваю на першы нумар. А калі я не першы, то навошта мяне везці?

— Аднак варта адзначыць, што ў складзе зборнай краіны

вы выйгралі бронзу на камандным Кубку Еўропы ў маі.

— Да гэтага часу мы не атрымалі ні аднаго рубля прэміі. Нават віншаванняў не пачулі — ні з боку федэрацыі, ні ад Міністэрства. Можа, яшчэ нейкія грошы прыйдуць на картку, але галоўным піярам гэтага поспеху былі нашы ўласныя фота ў Instagram. Такое пачуццё, што гэтага ніхто і не заўважыў. Хоць упэўненая, што чыноўнікі «галачку» сабе паставілі. У іх на гэты конт ўлік строгі.

Абяцалі вярнуць зарплату члена нацыянальнай зборнай, якую забралі ў мінулым годзе, але я ў гэта не вельмі веру. Пакуль мой подпіс стаіць у лісце супраць гвалту, мяне наўрад ці бачаць у нацыянальнай камандзе.

— Вялікая была стыпендыя?

— 1300 рублёў.

— На што ж вы жылі?

— На тыя грошы, якія былі. Плюс мне рабілі зборы і плацілі невялікую зарплату ад Брэсцкага аблспарткамітэта, адкуль я родам. 380 рублёў. Яшчэ былі выезды на камандны чэмпіянат Еўропы — тут нельга скардзіцца.

Мне пагастаянны гаварылі пра тое, што, маўляў, Насця, ты ж разумееш, гэта не мы, гэта Міністэрства спорту. Але тут усё было зразумела: я была патрэбная для таго, каб зрабіць вынік. Ён быў зроблены, ну а цяпер... (Усміхаецца.) Але я той чалавек, які не будзе хвалявацца. Трэба вызначаць сабе новыя мэты і ісці наперад.

— Успомнім пра вашы мінулыя Алімпіяды.

— У Рыа-2016 на «дваццатцы» я была сямнаццацатай, зараз, пасля чарады дыскваліфікацый суперніц, напэўна, ужо чатырнаццацатай. Ну а ў Лондане-2012 фінішавала сорок сёмай. Але тады я была маладая і дурная, адразу рынулася наперад з усіх сіл. Вельмі хацелася прывезці дадому медаль. А хада такога не даруе.

З часам стала сыходзіць хуткасць, і я перакваліфікавалася на дыстанцыю 50 кіламетраў. Вынікі не прымуслі сябе чакаць: на камандным чэмпіянаце свету ў Кітаі ў 2018-м была восьмай, на Чэмпіянаце Еўропы-2019 у Літве — пятай, на Чэмпіянаце свету ў Катары-2019 — дванаццацатай. Калі б на Алімпіядзе ў Токіа была «пяцідзясятка», то шанцы мае, вядома, былі б вышэй.

Але вы ж ведаеце, як ставяцца да новаўвядзенняў. І хаця марафон для жанчын-хадакоў набірае папулярнасць, для таго, каб яго ўключыць у алімпійскую праграму, трэба нешта адтуль выключыць. Зрэшты, спадзяюся, што ў Парыжы-2024 «палціннік» зможа дэбютаваць. Ва ўсякім выпадку, мне б вельмі гэтага хацелася.

Няхай хаця б 35 кіламетраў, якія мы хадзілі на Кубку Еўропы. Зрэшты, я зараз знаходжуся ў такой форме, што для мяне чым больш дыстанцыя, тым лепш.

— Раскажыце, якія траўмы бываюць у спартыўнай хадзе — на прыкладзе хаця б сваёй апошняй.

— У 2008 годзе ў мяне быў разрыў пярэдніх крыжападоб-

Фота SportTime

ных звязак. А потым там жа зламаўся адзін хресток і раздраніў пры гэтым іншы. Яго чысцілі і аднаўлялі. Даволі складаная аперацыя, пасля якой мне сказалі ў Інстытуце траўматалогіі і артапедыі, што ніякага спорту ў маім жыцці быць ужо не павінна.

Шэсць тыдняў на мыліцах і паўгода аднаўлення для таго, каб нарасціўся новы хресток. Яго штучна раздранілі, каб ён пусціў новыя атожылікі і аднавіўся.

Гэта быў ліпень, і да снежня я аднаўлялася. І толькі пад Новы год пачала трэніравацца. Вось чаму мне і не хапіла тэрміну для прапрацоўкі аб'ёмаў і хуткасці. Ну і, зноў жа, сэнс змагацца, калі ў цябе няма падтрымкі?

— Калі размова ідзе пра дыстанцыю 50 кіламетраў, здаецца, што мы гаворым пра нейкія межы чалавечых магчымасцей — бо вы ідзеце іх з хуткасцю, якую не кожны бягун можа развіць. Сусветны рэкорд у жанчын — менш за чатыры гадзіны...

— Ну, калі мужчыны ходзяць 50 кіламетраў, то чаму жанчыны не могуць гэтага рабіць? Ды і марафон яны даўно ўжо бегаюць, так што я прадказваю далейшы прагрэс у нашых рэкордах.

Іншая справа, што ў такіх старэйшых дысцыплінах тон задаюць ужо вопытныя спартсменкі — як правіла, тыя, каму ўжо за трыццаць. Юным дзяўчатам 19-20 гадоў там рабіць абсалютна няма чаго, калі, вядома, яны не з Расіі, дзе барацьба за месца ў зборнай пачынаецца ледзь не з дзіцячага ўзросту.

Але, зноў жа, гэта не ёсць добра, таму што для пераадолення такіх аб'ёмаў арганізм павінен сфармавацца і загартавацца многімі гадамі трэніровак. Мінімум 25-26 гадоў. Хуткасць і гнуткасць развіць лёгка, а вось цягавітасць — гэта справа іншая.

— Раблю выснову, што ў свае «трыццаць плюс» вы знаходзіцеся на піку фізічных магчымасцей.

— У кожнага свой пік, і, напэўна, ён быў у мяне годзі ў 32-33. Арганізм усё-ткі зношваецца, і часам яму трэба даць перапынак — скажам, нарадзіць дзіця, а потым вярнуцца з новымі сіламі. Але, зноў жа, я ведаю людзей, якія паказваюць свае лепшыя вынікі і ў 36, і ў 40 гадоў. «Цярпёжка» прапрацоўваецца гадамі. Спытайце пра гэта хаця б у нашай найлепшай марафонкі Олі Мазуронак.

Але наогул у кожным відзе спорту самае галоўнае — гэта гадава. Усё прыходзіць з вопытам. Тыповы стан нашага спартсмена — спешка. Даеш! Усё трэба зрабіць менавіта зараз і сёння. Таму што неабходна трапіць у каманду, паехаць на спаборніцтвы. І ты не слухаеш свой арганізм. Гвалтуеш яго звыш меры, і адтуль атрымліваецца траўма.

Далёка хадзіць не будзем: мне казалі, што трэба ўзяць паўзу для лячэння ў паўгода, але не, я ўжо праз чатыры месяцы выйшла на бегавую дарожку. Мне няма калі, мне ўжо трэба паспець на Алімпіяду! (Усміхаецца)

— Самы драматычны высакі для кожнага спартсмена — гэта чэмпіянат свету 2019 года ў сталіцы Катары Досе. Эксперымент з правадзеннем турніру ў разгар неверагоднай спякоты прайшоў адносна паспяхова для тых, хто спаборнічаў у нетрах стадыёна. Там на ўсю моц працавалі кандыцыянеры. Але вуліцы імі не абсталюеш, таму марафонцы і хадакі тады літаральна страчвалі прытомнасць на дыстанцыі, хоць іх старты прызначылі ў начны час.

— Дастаткова сказаць, што потым, калі я пасля трэніроўкі заходзіла ў саўну, то ў мяне перад вачыма паўставала Доха. І тут жа ўключаўся інстынкт самазахавання. Мне хацелася пакінуць гэтае месца.

Я ўспамінала які-небудзь 45-ы або 47-ы кіламетр дыстанцыі — і мне, натуральна, становілася

Фота SportTime

Паміж небам і зямлёй

дрэнна. І як бы я ні любіла раней лазню і саўну, для мяне яны на даволі працяглы час сталі месцам пакуты. Пакуль арганізм не аднавіўся і гэтыя асацыяцыі не сышлі ў нябыт.

— **Гэта значыць, на 45-м кіламетры вы ўжо знаходзіліся ў стане...**

— Паміж зямлёй і небам — так дакладней за ўсё сказаць. Я ішла па зямлі, але мне здавалася, што душа мая ўжо аддзяляецца ад цела і неўзабаве пярхне на нябёсы. Ты ўжо не пацееш, ты не церпіш. Ты ўжо проста гародніна.

Табе не гарача, а наадварот холадна. Калі фінішавала, я проста ўпала пад палатку, людзі раз'язджаліся, а я не магла ўстаць. У мяне пачаўся ванітавы рэфлекс, то-бок арганізм быў на поўным нулі.

Калі даехала да гатэля, то легла пад кучу коўдраў, але мяне ўсё роўна трэсла і біла. Арганізм адрынаў любую ежу.

— **Заход быў ноччу — колькі градусаў тэрмометр паказваў?**

— 38. Пра вільготнасць дакладна лічыць не скажу, але гэта была натуральная саўна. А як толькі выходзіш з-пад кандзішана ў аўтобусе ці на стадыёне, то імгненна становішся мокрым.

Як змагацца з гэтым — абсалютна незразумела. Праўда, былі спартсмены, якія падышлі

да пытання радыкальна: яны яшчэ на старце прымалі ванны з лёду. Людзі не разміналіся. Яны проста бухаліся ў іх і ляжалі, як у халадзільніку, астуджаючы арганізм да той мяжы, якую маглі вытрымаць.

Мне потым сказаў адзін з замежных трэнераў, што такім чынам спартсмены стваралі сабе запас у дзясяткаў-паўтара кіламетраў перад сваімі супернікамі.

Яны выходзілі на старт літаральна трасучыся ад холаду, і пакуль арганізм награвалася, то праходзіла ўжо амаль траціна дыстанцыі. І толькі потым пачынаўся зваротны рэфлекс — з'яўляўся пот і іншыя звыклія прыкметы працы на дыстанцыі.

Вельмі добрая методка, як я цяпер разумею. Тым больш, што і вынікі на фінішы ў гэтых спартсменаў былі даволі надрэннымі. Па крайняй меры, яны не падалі і не ляжалі ля трасы, як іншыя.

Заўсёды думала, што спякота — гэта маё надвор'е, і я яе пераношу даволі нармальна. Але, мабыць, я проста яшчэ не сустракалася з сапраўднай спякотай. Спякота — гэта калі на выжыванні і твой арганізм вырашае толькі адну задачу: не памерці. Ужо не думаеш пра секунды, вынік і месцы, на тваім баку толькі генетыка. Ну і, напэўна, сіла волі, таму хтосьці даходзіць, а хтосьці не.

Ідзеш і бачыш, як ляжаць суперніцы, якія былі фаварыткамі — партугалка, іспанка... Яны рэальна былі вельмі моцныя, тытулаваныя і збіраліся ў чарговы раз змагацца за медалі. А цяпер у іх нячулы выгляд і вакол мітусяцца лекары. І думаеш: «Насця, такія людзі ўжо ўсё. А ты яшчэ жывая?» І дзіўным чынам мяне гэта падбадзёрвала. «Вось яны не змаглі, а я дайду!»

Яны хутка пачалі, і іх хутка склала. Нашы дзяўчаты-марафонкі беглі напярэдадні і ўсё гэтае пекла ўжо прайшлі. І калі я сустрэла Олю Мазурунак і Свету Кудзеліч, то яны ў адзін голас казалі мне: «Насця, ні ў якім разе не пачынай хутка!»

У іх наогул «падзёж» быў унікальны і да гэтага выпадку нідзе не зафіксаваны: прыкладна палова не змаглі фінішаваць. Лепшых марафонак свету! У гэта цяжка паверыць, але я вельмі нават веру. Таму што я там была. Прычым марафонкі гаварылі, што ў нас умовы былі лягчэй — і вільготнасць, і тэмпература былі менш. Але я так не думаю.

Прызнаюся, я тады паслухалася дзяўчат і таму, напэўна, змагла фінішаваць і паказаць даволі прыстойны вынік. Хоць з гэтым было цяжка змірыцца,

Фота SportTime

Фота zviazda.by

таму што я да гэтага так напыхалася ў гарах, што прыйшла ў сваю самую лепшую форму і магла ісці практычна на любой хуткасці, і проста рвалася ў бой.

Ведаецца, спартсмены часта перабольшваюць свае здольнасці. Здаецца, што менавіта ў цябе ўсё будзе не так, як у іншых. І будзь я больш маладой і гарачай, то, напэўна, не ўтрымалася б ад спакусы стартаваць так, як планавала яшчэ на горнай падрыхтоўцы — ад усёй душы. Але я ўжо дарослая і вопытная і вельмі люблю слухаць парады бывалых людзей...

«Насця, ідзі сабе пешшу. Ні ў якім разе не паскарайся, як бы табе гэтага ні хацелася. І ты будзеш бачыць, як адна за адной будуць сыходзіць твае суперніцы. Доха — гэта не пра чэмпіянат свету, гэта пра нешта іншае». Так і зрабіла. Была адзін раз спакуса паскорыцца, але паглядзела на пульс — 160 — і супакоілася. Самае цікавае, што потым і пульс не павышаецца, калі арганізм адчувае небяспеку і пачынае змагацца, каб чалавек не страціў прытомнасць.

— **Мяркую, што арганізму вы актыўна дапамагалі.**

— Не лічыла колькі, але на кожным з пяцідзесяці кругоў я піла — думаю, за гэтыя гадзіны выпіла двухдзённую норму вады. Пасля фінішу піла практычна ўвесь час — і больш, чым падчас заходу. І ўсё, што піла, тут жа выходзіла праз пот. Але гэта было адзінае выратаванне для арганізма.

Я ніколі не чакала з такім нецярпеннем пунктаў харчавання, як у Досе. Ідзеш, лічыш спачатку кіламетры, а потым сотні метраў да яго. І думаеш: вось, ён хутка будзе, табе дадуць лёд і яго можна будзе пакласці пад кепку і пад ручнік на шыю.

І вось тады ты больш-менш прыходзіш у прытомнасць і дзесьці яшчэ кіламетр адчуваеш сябе чалавекам. Удых-выдых — і пайшла далей...

— **Чалавек, якія працятае пра вашы пакуты, дакладна падумае: «Ніколі не аддам сваіх дзяцей у спартыўную хаду».**

— Ды я і сама не ведаю, як я туды трапіла і што я там раблю. (Смяецца.) Гэта ўсё мой тата. Ён трэнер і аддаў мяне і ў лёгкую атлетыку, і ў лыжы — каб умацаваць здароўе і заадно паглядзець, дзе я праяўлю больш здольнасцей.

У спартыўную ж хаду народ не асабліва ламіўся, і я неяк адразу пачала перамагаць ледзь не на ўсіх спаборніцтвах запар. А што дзіцяці трэба? Медалі з дыпламам — і яно абсалютна шчаслівае.

— **Дзіця вырасла і працягвае хадзіць. Доўга яшчэ?**

— Калі шчыра, у думках у мяне Парыж-2024 яшчэ ёсць. Але як усё складзецца, не ведаю. Ды і хто ведае, што будзе ў нашай краіне заўтра? А мае рашэнні шмат у чым залежаць менавіта ад гэтага. Таму што спорт, пры ўсёй да яго павазе, далёка не самае галоўнае ў жыцці.

З Леўчанка і Сныцінай былі 6 медалі

Сяргей КАЙКО

Актыўная падтрымка дыяспары з БЧБ-сцягамі. Сенсацыя на старце і добры імпэт пасля. «Верым, можам, пераможам!» ад аднаго з лідараў на прэс-канферэнцыі. Стома напрыканцы і выніковае безмедалле. Беларускія баскетбалісткі скончылі ўдзел у чэмпіянаце Еўропы, заняўшы пачэснае чацвёртае месца.

Як гэта было і чаму так завяршылася — у расповедзе «НЧ».

Свае сярод чужых

Адразу адзначым, што ў чэрвеньскім спартыўным жыцці бабулі Еўропы жаночы Еўрабаскет топавай падзеяй не стаў. Бо занадта шмат накладалася абставін, якія адцягнулі ўвагу да іншага. Тут і пандэмія каронавіруса, праз што ў Валенсію і Страсбург замежныя заўзятары амаль не прыехалі і гледачоў на трыбуны запускаралі ў абмежаванай колькасці. Тут і летняя гарачыня, якая пацягнула тамтэйшыя люд далей ад асфальта і бліжэй да вады. Тут — і гэта галоўнае — доўгачаканы футбольны EURO, які накруў густым ценем лубы іншы спорт на кантынентце.

Але ўвесь гэты фон выдатна спрацаваў на падтрымку зборнай Беларусі. Бо такія ўжо цяпер у нас часы: дыяспары гуртуюцца, множаць салідарнасць і генеруюць сапраўдны патрыятызм.

Так і сталася, што дзясятка валенсійскіх беларусаў аказаўся ці не ў цэнтры ўвагі падчас матчаў суайчынніц. Бел-чырво-на-белыя сцягі і іншая «несанкцыянаваная» сімволіка, воклічы з трыбун, якія на радзіме лічацца ледзь не экстрэмізмамі, усялякія іншыя актыўнасці — хто-хто, а наша зборная на ЧЕ без прыкметнай падтрымкі не засталася.

Вядома, кіраўніцтву беларускай дэлегацыі БЧБ-афарбоўка фанацкага згуртавання паўстала папярок горла. Генсек федэрацыі баскетбола Настасся Марыніна разам з супрацоўнікамі амбасады, якія рэгулярна наведвалі гульні, неяк спрабавалі «зачысціць» прасктору ад «дэструктыўных» колераў. Тэлевізійшчыкі на БТ імкнуліся маніпуляваць карцінкай, каб сцягі і іншая «Пагоня» не траплялі ў кадр жывых трансляцый. Старшыня БФБ (і па сумяшчальніцтве буйны дзяржаўны чыноўнік) Максім Рыжанкоў даваў агню з Мінска, называючы заўзятараў ледзьве не ворагамі айчыннага спорту, якія зычаць сваім баскет-

балістам няўдач. Аднак усе гэтыя высілкі аказаліся марнымі.

Канчаткова ясна гэта стала пасля паўфінальнага матча з французжанкамі, калі баскетбалістка Таццяна Ліхтаровіч на прэс-канферэнцыі выказала шчыры рэспект заўзятарам. Прычым яна не толькі падзякавала БЧБ-гледачам, але і заклікала падтрымліваць каманду надалей, і скончыла свой кароткі выступ ёмістым слоганам «Верым, можам, пераможам!».

Зрэшты, агульнае стаўленне да зборнай падчас чэмпіянату было даволі стракатым, не наўсцяж адназначным. Бо гэта з аднаго боку аранжавым мячом грукалі аб паркет Таццяна Ліхтаровіч, Аляксандра Тарасова і Ганна Брыч — дзяўчаты, якія ў жніўні падпісаліся пад адкрытым лістом за сумленныя выбары і супраць гвалту. З боку другога гуляла Юлія Рыцікава — падпісантка за Аляксандра Лукашэнку і жонка міліцыянта, які ўдзельнічаў у падаўленні пратэстаў. А паабাপал — баскетбалісткі-маўчунні, якія наконт сітуацыі ў краіне ўвогуле аніак не выказаліся.

Таму скажам па праўдзе: хапала і тых, хто ў такім кагнітыўным дысанансе вырашыў наогул абстрагавацца ад Еўрабаскета, каб не рваць душу. Зразумець не цяжка: маральныя камертоны ў сучаснай Беларусі зараз настроены так, што найперш узрушаюць рэпрэсіі, палітвязні, дзівосныя суды і паранармальныя выракі, і толькі потым — усё астатняе: ад спартыўных вынікаў да навінак літаратуры і намінантаў на «Оскар».

Каля п'едэстала

Месца, якое занялі беларускі на ЧЕ, лічыцца ў спорце самым крыўдным. Чацвёртае, каля самай прызавой тройкі, — як кажуць, «драўляны медаль». Аднак не ў становішчы сённяшняй зборнай скардзіцца на лёс. Таму што перад пачаткам турніру чаканні былі нашмат больш песімістычнымі. У гульні каманды хапала хібаў, вынікі кантрольных спарынгаў былі адмоўныя, ды і задачу кіраўніцтва ставіла больш сціпную — выйсці хаця б у чвэрцьфінал.

Але ўжо ад самага старту беларускі газанулі так, што густы выхлап ахінуў не каго-небудзь, а дзеючы чэмпіён Еўропы іспанак. Беларускі перамаглі адных з галоўных фаварытак — і гэта сталася сапраўдным чудама, які дагэтуль складана асэнсаваць.

Па гамбургскім рахунку, тая вікторыя і адчыніла беларускай зборнай дзверы наверх, бо далей гулялі ўжо ў сваю сілу. Саступілі славацкама — прыкра, але па справе. Потым перамаглі Швецыю — упэўнена і з буйным лікам. Па выніках групавога раўнду гэтыя поспехі дазволілі заняць першае месца ў адборачным квартэце і напярмкі выйсці ў чвэрцьфінал.

Там на шляху патрапіліся старыя знаёмыя — тыя ж шведкі,

Зборная Беларусі: лебядзіная песня?

Dora fba.basket

якія аказаліся ў топ-8, перамогшы на адмысловай дадатковай стадыі 1/8 фінала. Другі раз у тую ж раку беларускі зайшлі цвёрдым крокам і зноў патрапілі скандынавак.

Так, на гэтым радасці скончыліся — у паўфінале зборная капітулявала перад магутнай камандай Францыі, а потым не дала рады і бельгійкам у гульні за трэцяе месца. Такі фініш падпсаваў баскетбалісткам настрой, але як па цявросым розуме, то агулам адысея на Еўрабаскет атрымалася для каманды паспяховай. І па вышэй згаданых прычынах, і яшчэ таму, што на такую вышыню беларускі жаночы баскетбол узняўся ўсяго чацвёрты раз у гісторыі. Дагэтуль былі бронза-2007 і такое ж чацвёртае месца ў 2009-м і 2015-м.

Ну, і яшчэ на адзін бонус нельга забыцца: патрапленне ў чацвёрку мацнейшых у Еўропе аўтаматычна дазволіла каманде кваліфікавацца ў адборачны турнір на чэмпіянаце свету-2022.

Абмежаваны кантынгент

Падпісантак ліста супраць гвалту ў складзе зборнай на чэмпіянаце Еўропы магло быць болей — калі б з кантэксту не выпалі Алена Леўчанка і Кацярына Сныціна. Гэтая гісторыя занадта вядомая, каб цытаваць старажытныя папірусы.

Леўчанка яшчэ да выбараў у каманду запрашаць перасталі — праз розныя прычыны, уключаючы прынцыповасць характару адной з лепшых цэнтравых сусветнага жаночага баскету. Сныціна ж сышла нядаўна — у сакавіку, — перад гэтым зрабіўшы важкі ўнёсак у выхад зборнай на ЧЕ падчас кваліфікацыі. Аргументацыя рознабакая: ад рашучага адмаўлення падпісваць дадатак да

кантракту (там прадугледжвалася ўзгадненне з кіраўніцтвам любых кантактаў з прэсай) да агульнага эмацыйнага стану («Не хачу прадстаўляць Беларусь на міжнароднай арэне у той час, калі мой народ пакутуе ад катаванняў і рэпрэсій».)

Усё гэта зразумела, як зразумела і іншае: Алены і Кацярыны

Сцвярджаюць, канешне, спрэчнае, бо стараліся паддаваць пары і Таццяна Ліхтаровіч, і Аляксандра Тарасова, і Вікторыя Гаспер... Але ж, па сутнасці, вялікая праўда ў тым ёсць — і яна, як той казаў, у вочы коле.

Мы ўжо згадвалі ў ранейшых артыкулах гэты фактар — поруч з відавочнымі высновамі.

З падрыхтоўкай рэзерву ў жаночым баскетболе такая ж бяда, як і ў многіх іншых відах спорту. А рэзервы — гэта ці не галоўны паказчык дабрабыту і развіцця. Моладзь падштурхвае, стварае канкурэнцыю, забяспечвае новай энергетыкай і новымі ідэямі. Моладзь — гэта будучыня, а цяперашняя сітуацыя хутчэй намякае, што наймай будучыні ў беларускай зборнай няма.

Дый сучаснасць ужо задае непрыемныя пытанні. Дзяўчаты, вядома, малайцы, але ці можна было зачапіцца за медалі, калі з матча ў матч на пляцоўку выходзілі толькі сем-восем баскетбалістак? Еўрабаскет — турнір хуткацечны і са шчільным графікам, ён патрабуе гарманічнага размеркавання сіл.

А тут жа яшчэ і ўзрост. Ці варта патрабаваць подзвігаў ад каманды, чые гульцы масава перасяджваюць знакавы ўзрост у 30 гадоў? Канешне, зазіраць жанчынам у пашпарт — не самая прагрэсіўная ідэя, аднак з песні слоў не выкінеш. Вользе Зюзьковай 38, Юліі Рыцікавай — 34, Настассі Верамеенка, Таццяне Ліхтаровіч і Вікторыі Гаспер — 33, Аляксандры Тарасовай — 32, Алекс Бэнтлі — 30... Можца праверыць, але рызыка памылкі мізэрная: зборная Беларусі на чэмпіянаце Еўропы была самай узраставай камандай.

Добра, што гэтая каманда выдала на ЧЕ гучны пераможны спеў. Але ці не было гэта лебядзінай песняй?..

МАТЧЫ ЗБОРНАЙ БЕЛАРУСІ

Групавы раўнд

17.06. Беларусь — Іспанія — 53:51.
18.06. Беларусь — Славакія — 54:58.
20.06. Беларусь — Швецыя — 78:54.

Чвэрцьфінал

23.06. Беларусь — Швецыя — 58:46.

Паўфінал

26.06. Беларусь — Францыя — 61:73.

Матч за трэцяе месца

27.06. Беларусь — Бельгія — 69:77.

ФІНАЛ

27.06. Францыя — Сербія — 54:63.

беларускама на Еўрабаскеце ой як не хапіла. Можна сцвярджаць з упэўненасцю: з дапамогай гэтага тандэму вопытных майстроў зборная пэўна б заскочыла на п'едэстал.

Бо ў Валенсіі мы ўбачылі ўсё тую ж старую праблему, пазбыцца якой наш жаночы баскетбол не можа доўгія гады. Абмежаваны кантынгент кваліфікаваных гульцоў, крытычна кароткая лава запасных — ад гэтага бедаваў яшчэ легендарны трэнер Анатоля Буяльскі, чымі і шчыраванымі наша зборная і выбілася ў сусветныя «топы».

На ЧЕ кадравы дэфіцыт кідаўся ў вочы настолькі яўна, што нават каментатары «Беларусь 5» адзначалі: каманду цягнуць наперад усяго тры баскетбалісткі — Настасся Верамеенка, Марыя Папова і натуралізаваная амерыканка Алекс Бэнтлі.

Сяргей КАЙКО

«Шахцёр» у Лізе чэмпіёнаў: дзве паразы, ні аднаго гола і вылет на самым старце

Не такога ўдзелу ў найпрэстыжным клубным турніры Еўропы чакалі ў Салігорску. Не такога хуткацечнага — «Шахцёр» вылецеў адразу, у першым кваліфікацыйным раўндзе. Не такога бездапаможнага — беларускі чэмпіён не змог анічога супрацьпаставіць балгарскаму «Лудагорцу». Не такога панылага — у дадатак да адмоўнага выніку салігорцы паказалі настолькі кволую гульню, што галоўная выснова сама просіцца ў радок.

Не таго палёту птушка сённяшні беларускі «Шахцёр», каб рабіць хоць якое надвор'е ў Лізе чэмпіёнаў. Вылецеў — то гэта цалкам па справе, бо кваліфікацыя на тое і існуе, каб вылузваць лепшае і адсейваць лішняе.

Балазе яшчэ, што рэгламент еўракубкаў прадугледжвае для лігачэмпіёнскіх лузераў спецыяльны «парашут». На ім, трымаючыся за стропы, салігорцы спускацца ў сусьцэпальны турнір — Лігу канферэнцый. Аднак гэта зусім іншая гісторыя, яе мы падсвецім напрыканцы свайго расповеду.

«Лудагорац» падкраўся непрыкметна

Канешне, «Шахцёр» не быў фаварытам у сваім змаганні з «Лудагорцам». Наадварот: букмекеры ледзьве не ў адзін голас агалошвалі, што найбольш шанцаў прайсці далей мае якраз балгарскі клуб.

За хлопцаў з Разграда гаварыла шмат што. Па-першае, багаты вопыт, па-другое, тлусты бюджэт, па-трэцяе — індывідуальная якасць гульцоў.

Вопыт сапраўды ў «Лудагорца» зайдрасны. Безагаворачны флагман балгарскага футбола, цягам апошняга дзесяцігоддзя ён рэгулярна ўздымае розгалас у еўракубках. Гуляе яскравы нічы ў матчах з касмічнымі французскім «ПСЖ» і англійскім «Ліверпулем», перамагае італьянскі «Лациа», нямецкі «Хафенхайм» і харвацкае «Дынама» з Заграба, а восенню 2019-га ў груповым раўндзе Лігі Еўропы наогул разніс з лікам 5:1 маскоўскі ЦСКА Віктара Ганчарэнкі. Беларускі трэнер назваў тую паразу халодным душам.

Бюджэт «Лудагорца» — яшчэ адзін чынік, глядзячы на які, беларуская футбольная супольнасць можна толькі непрыхвавана ўздыхаць. Недзе калі 30 мільёнаў долараў у год — гэта тое, што добра калі маюць на круг сумарна самыя заможныя беларускія клубы: «Шахцёр», барысаўскі БАТЭ, мінскае «Дынама» ды брэсцкі «Рух». Пры гэтым «Лудагорац» не смочка сродкі з дзяржаўнага бюджэту і не жыруе за кошт падаткаў простых балгар. Яго дабрабыт — вынік шчодрасці клубнага гаспадара, якім з'яўляецца буйны бізнесмен Кірыл Дамусчыёў.

Мільярдэр і адданы футбольны заўзятар, ён падхапіў каманду, калі тая боўталася ў ніжэй-

шых балгарскіх лігах і яе ведалі хіба толькі мясцовыя жыхары. Разград — гэта сціплы гарадок прыкладна на 40 тысяч насельнікаў, параўнальны з беларускімі Ваўкавыскам альбо Калінкавічамі. Яшчэ якіх пятнаццаць гадоў там футбол там ледзьве ліпеў, а зараз ён там квітнее і пахне, як чабор.

Як вынік: сённяшні «Лудагорац» — гэта дзесяціразовы чэмпіён Балгарыі, які нікому не аддае тытул з 2012 года. Гэта каманда, якая гуляе на цудоўным, мадэрнізаваным стадыёне ў родным горадзе. Гэта галоўны сучасны футбольны брэнд Балгарыі, які развіваецца, падвышае папулярнасць і капіталізацыю.

Ну, і гульцы, зразумела, цалкам адпавядаюць вышыні і статусу. Згодна з сённяшнімі трэндамі, як і ўсялякі амбітны праект, «Лудагорац» — гэта сапраўдны вавілон. Вывучаючы яго ростар, можна вывучаць і сусветную геаграфію. Маркуйце самі. У складзе каманды ёсць легіянеры з Еўропы: Нідэрланды, Іспанія, Партугалія, Украіна, Румынія, Харватыя, Кіпр... Ёсць з Паўднёвай Амерыкі: Бразілія, Сурынам... Ёсць з Афрыкі: Конга, Гана, Сенегал, Бенін, Мадагаскар...

Зразумела, што імпартаваць хоць колькі можа і клуб на падножным кармленні — на любую цану знойдзецца тавар. Аднак у «Лудагорца» тавар гарантавана высокага гатунку — амаль скрозь гульцы сваіх нацыянальных зборных (у выпадку з еўрапейцамі — маладзёжных), што загадзя дае ім добрую рэкамендацыю.

Дзе ўзяць 30 мільёнаў?

Карацей, прайграць такому масцітаму суперніку не ганебна, але толькі не падумайце: усе панегірыкі, што напісаны вышэй на адрас чэмпіёна Балгарыі, укручаны ў тэкст зусім не ў якасці індальгенцыі для «Шахцёра». Яны хутчэй дзеля іншага — для разумення таго, што і пасярод такой параўнальна сці-

плай эканомікі, як балгарская, можна пабудаваць унушальны футбольны аазіс.

Аазіс быў і ў Беларусі — БАТЭ ў пару росквіта. Бадай, барысаўчанам удалося патрэсці Еўропу нават мацней. У гісторыі беларускага футбола назаўсёды застануцца перамогі над нямецкай «Баварыяй», італьянскай «Ромай» ці лонданскім «Арсеналам». Аднак самы малады са спартыўных журналістаў і самы легкадумны з заўзятараў даўно ведаюць: БАТЭ ўзрос на родных

дзяржаўнае прадпрыемства сілкуе футбалістаў у дзясятка разоў шчадрэй, чым сваіх жа работнікаў-шахцёраў. Так ці інакш, але на бюджэт як у нядаўняга суперніка салігорцы разлічваюць ніколі не маглі, не могуць зараз і наўрад ці змогуць у будучыні.

Аднак жа — вяртаемся да пасылу пра індальгенцыю — гэта аніяк не апраўдвае «Шахцёр» за дзве няўцяжымныя паразы ў першым кваліфікацыйным раўндзе ЛЧ. Як не апраўдвае і тое, што хатні матч па вядомых

Цяпер гуляць з Люксембургам

І гэта пры тым, што да Лігі чэмпіёнаў у Салігорску старанна рыхтаваліся. Настройваліся, разгрузалі календар чэмпіянату Беларусі, куплялі новых гульцоў. Знешне ростар «Шахцёра» таксама выклікае павагу. Акрамя дасведчаных беларусаў тут ёсць хлопцы з Сербіі, Славакіі, Македоніі, Босніі, Гамбіі, Украіны, Нігерыі...

І гэта ўсё пры тым, што «Шахцёр» — гэта аб'ектыўна лепшае, што мае і можа прад'явіць сёння Еўропе беларускі футбол. Грошы? Хапае. Інфраструктура? Шчыра запрашаем: ёсць два стадыёны ў родным горадзе (адзін з натуральным полем, другі — са штучным), ёсць цудоўная трэніровачная база з усім неабходным у маляўнічым бары. Ёсць і ўсё астатняе — ад міжсезонных збораў у цёплых краінах да якаснай фармакалогіі і іншай медыцыны. Ёсць і першае з адрывам месца ў турнірнай табліцы нацыянальнага першынства — і не за гарамі ўжо чарговае чэмпіёнства.

І пры ўсім пры гэтым далейшы шлях беларускага чэмпіёна — усяго толькі ў Лізе канферэнцый — новым клубным турніры, які ва УЕФА заснавалі якраз для сусьцэпання тых, хто на вялікае не здатны. Вялікіх фінансавых бонусаў тут не заробіш, вялікай славы не здабудзеш, доўгай памяці пра сябе не пакінеш.

Але ж гуляць трэба — і «Шахцёр» гуляе. Пакуль — супраць люксембургскай каманды «Фола», якая таксама без бою не здасца, а наперадз яшчэ некалькі бар'ераў кваліфікацыі — і кожны наступны ўсё вышэй.

Можа, і ўсцешацца яшчэ на гэтым вакольным шляху салігорскія футбалісты. Але ўсведамленне, што галоўныя матчы ў сёлетніх еўракубках ужо прайграныя, застанецца з імі да канца.

Фота прэс-службы ФК «Шахцёр»

ЛІГА ЧЭМПІЁНАЎ ПЕРШЫ КВАЛІФІКАЦЫЙНЫ РАЎНД

7.07. «Лудагорац» (Балгарыя) — «Шахцёр» (Беларусь) — 1:0 (Каўлі Соўза, 92+).
13.07. «Шахцёр» — «Лудагорац» — 0:1 (Дзесподаў, 71).

нівах абсалютна не «дзякуючы», а «насуперак». Бо ніколі не меў за плячыма магутнага спонсара-мецэната, а дасягаў свайго дабрабыту выключна за кошт удалых выступленняў — і адпаведных прызавых бонусаў ад УЕФА. А канкурэнцыя ў еўракубках міжволі расла, поспехі даваліся ўсё цяжэй — і аднойчы надышоў той момант, калі БАТЭ банальна надарваўся. Некалькі прыкрых няўдач — і клубны гаманец прыкметна схуднеў, а напоўніць яго нанова не было адкуль. Так барысаўчане спачатку збіліся з пераможнай хады на міжнароднай арэне, а потым развіталіся і з рэнамэ нязменнага чэмпіёна краіны.

У «Шахцёра» фінансавы «таўкач» ёсць — магутны «Беларуськалій», — але і гэта мала набліжае яго да стандартаў, паводле якіх існуе «Лудагорац». Бо, з аднаго боку, калійны камбінат не ўстане адшпіліць падведмаснаму клубу 30 мільёнаў долараў (кажуць, дае прыблізна ўтрая меней). А з другога — у пытанні ёсць маральная цана: напэўна, гэта не зусім справядліва, калі

прычынах прыйшлося праводзіць у Белградзе пры пустых трыбунах. Чаму? Усё проста. Бо футбол нездарма лічыцца самай непрадказальнай гульнёй, поспех у якой — гэта не толькі грошы і падбор футбалістаў, а і іншыя фактары. Тактычная кемлівасць, фізічная падрыхтоўка, самаадданасць і рашучасць... Карацей, усё тое, што дапамагала «Лудагорцу» натаўкчы ў карак «Лациа», БАТЭ — адолець «Баварыю», а зборнай Даніі — заляцець у паўфінал нядаўняга EURO.

І вось справа ў тым, што анічога гераічнага ці проста выбітнага салігорцы ў сёлетняй Лізе чэмпіёнаў не паказалі. У еўракубках дэкарацыях мы зноў, як шматкроць раней, убачылі ў форме «Шахцёра» нейкіх ментальна спужаных гульцоў з хранічнай прафесійнай недастатковасцю. Вядома, з «Лудагорцам» выйшаў не таго маштабу канфуз, як год таму — калі гарнякі зганьбіліся ў Лізе Еўропы ў двубой з клубам «Сфынтул Георге» з малдаўскай вёскі Суручэны. Але што ў тым выпадку, што ў гэтым — слаба, балюча і сорамна.

Байкот, на які ніхто не вырашыцца

Пекін-2022 як дэманстрацыя кітайскай усемагутнасці

Іван КАРПЕНКА

Да старту зімовых Алімпійскіх гульняў больш ці крыху менш за 200 дзён — у залежнасці ад таго, калі вы адкрылі газету, — а іх лёс да гэтага часу як у тумане. Адбудуцца ці не? Будзе байкот ці не? Калі будзе, то хто канкрэтна байкаце? Да якіх наступстваў гэта прывядзе?..

Усё праз тое, што прымае гульні-2022 Пекін, а да Кітая ў сусветнай супольнасці назапасілася занадта шмат пытанняў. Першае — уйгуры, другое — Тыбет, трэцяе — Тайвань, чацвёртае — Ганконг, пятае... Тут хоць бы па першым пункце за доўгія гады зрушыцца з мёртвай кропкі, каб пералічваць далей.

Але Кітай традыцыйна не прыслухоўваецца да галасоў звонку, таму ўсё гучней гучаць заклікі хоць бы не заахвочваць рэжым, давяраючы краіне такія буйныя спаборніцтвы, як Алімпіяда. «Давяраецца — значыць, не супраць прыгнёту уйгураў у Сіньцзяне», — таўруюць Міжнародны алімпійскі камітэт праваабаронцы. «Спорт па-за палітыкай», — паўтарае як мантру кіраўнік МАК Томас Бах і чакае, чым абярнецца справа.

Падобна да таго, што далей за непрыемныя размовы справа ўсё-ткі не зойдзе. Паказальна прыструніць Кітай, адабраўшы Алімпіяду, — складанае рашэнне, багатае на сур'ёзныя наступствы. Гэта не Беларусь пазбавіць чэмпіянату свету па хакеі, пасля чаго — аніякіх непрыемнасцей, толькі пашана і павага за бескампраміснасць і прыхільнасць высокім ідэалам. У Сі Цзіньпіна ж заўсёды нападгатовы сіметрычны адказ Захаду: хочаце праявіць прынцыповасць — калі ласка, але гэта будзе каштаваць вам пэўную цану. І пакуль з усіх уцягнутых бакоў мала хто выказаў гатоўнасць яе заплаціць...

Арганізацыі па абароне правоў чалавека

Праваабаронцы — самыя гучныя і актыўныя праціўнікі пекінскіх Гульняў. У іх няма агульных інтарэсаў з Кітаем і няма неабходнасці выбудоваць адносіны ў найбліжэйшай будучыні, таму яны абыходзяцца без эўфемізмаў, выказваючыся

гранічна канкрэтна: пазбавіць, асудзіць, не мець спраў, пакуль не пакаюцца.

У лютым больш за 180 арганізацый па абароне правоў чалавека заклікалі байкатаваць Алімпіяду ў Пекіне. Адкрыты ліст пачынаўся так: «МАК не стаў нас слухаць у 2008-м, апраўдваючы сваё рашэнне [правесці летнія гульні ў Кітаі] тым, што гэта можа каталізаваць у краіне працэсы па паляпшэнні сітуацыі з правамі чалавека. Але, як эксперты і прадказвалі, ідэя з трэскам правалілася. Сітуацыя за гэтыя гады не проста не палепшылася, а пагоршылася. МАК, аказаўшыся цяпер у тым жа становішчы, адмаўляецца дзейнічаць, нягледзячы на відавочныя доказы генацыду».

Пад «пагаршэннем», падобна, у першую чаргу мелі на ўвазе ўціск уйгураў ў Сіньцзяне. Гэта не новая гісторыя, Сіньцзян быў далучаны да Кітая ў 1949 годзе, і з тых часоў карэннаму насельніцтву даводзілася нясоладка. Аднак у апошнія некалькі гадоў падрабязнасці ўсплылі і шакавалі многіх.

Сіньцзян — рэгіён таямнічы. Кітайскія ўлады імкнуцца не дапусціць адтуль уцечак інфармацыі, а многае з таго, што прасочваецца, — блакуюць. Таму нараджаецца шмат неправяраных чутак, і не заўсёды зразумела, дзе праўда, а дзе выдумкі. Але пра сёе-тое можна гаварыць цалкам канкрэтна, і гэтага дастаткова, каб скласці ўяўленне аб праблеме.

Па-першае, за уйгурамі ў рэгіёне ўсталяванае татальнае сачэнне. Дапамагаюць у гэтым сучасныя сістэмы відэаназірання і, галоўнае, спецыяльнае мабільнае прыкладанне, якое перадае ў паліцыю даныя пра ўладальніка тэлефона і адсочвае інфармацыю, якая паступае на прыладу. Напісаў / адкрыў нешта з антыдзяржаўным кантэнтам — па цябе прыйдуць.

Па-другое, уйгуры пазбаўленыя свабоды перамяшчэння. Прычым праблемы ўзнікаюць нават з перамяшчэннем па тэрыторыі Кітая. Каб выехаць за межы рэгіёна, кожнаму патрэбны спецыяльны дазвол. Пра тое, што ўсе перамяшчэнні адсочваюцца, не варта і нагадваць.

Па-трэцяе, уйгураў масава змяшчаюць у «выхаваўчыя лагеры». Чым менавіта там займаюцца, пакрыта таямніцай, і гэтая атмасфера таямнічасці служыць падставой для спекуляцый. Праваабаронцы сцвярджаюць, што лагеры служаць для «прамывання мазгоў», кітайскія ўлады гавораць пра дапамогу

карэннаму насельніцтву інтэгравацца ў грамадства. Маўляў, там вучаць мове, пісьменнасці, знаёмяць з культурай... У прынцыпе Кітай і не хавае, што канчатковая мэта — асіміляваць уйгураў. Аднак ужывання метады прымушаюць уздрыгваць у магіле нават старога Оруэла.

Праваабарончыя арганізацыі настойваюць: у краіне, дзе практыкуюць падобнае, праводзіць Алімпіяду непрымальна. Тым не менш, іх сумарнай вагі

ся, запусціўшы высакахуткасную чыгунку паміж пунктамі...

На пытанні пра парушэнні правоў чалавека ў Кітаі МАК адказвае з неахвотай, і яго лёгка зразумець. Алімпіяда — найважнейшая крыніца даходу арганізацыі. Бах вельмі зацікаўлены, каб усё прайшло на вышэйшым узроўні. Арэны і трасы павінны быць у выдатным стане, лагістыка — прадуманая, ТБ-карцінка — арганізаваная па апошнім слове тэхнікі.

ранняй стадыі праз тое, што ідэю не падтрымала насельніцтва. У першых дзвюх краінах нават праводзілі рэферэндум. Швецыя спачатку ўпісалася ў гонку, а затым вырашыла, што Алімпіяда — гэта занадта дорага. Па тых жа прычынах знялася Нарвегія.

На Захадзе вар'яцкія марнаванні грошай без адчувальнай аддачы ўжо даўно не ў трэндзе, таму буйныя сусветныя форумы становяцца магчымасцю аўта-

Фота Reuters

недадаткова, каб істотна паўплываць на дыспазіцыю. Яны могуць заклікаць да байкоту, пісаць адкрытыя лісты, звяртацца да ўдзельнікаў, падумаць шум — і толькі. Тыя ж, у чыіх руках маюцца рэальныя рычагі, настроены значна больш умерана.

МАК

Міжнародны алімпійскі камітэт імкнецца наогул не ўзвацца ў каляспартыўныя дыскусіі. Пазіцыя Баха і кампаніі простая, як апельсін: даваць ацэнкі складаным працэсам унутры Кітая — доля палітыкаў, а Алімпіяда — гэта пра спорт, яднанне, вялікае свята. Таму МАК аддае перавагу прыемным рэляцыям. Пекін бліскуча гатовы да Гульняў... На некаторых трасах у лютым чакаецца занадта цёплае надвор'е, але ўсё ў парадку: арганізатары гатовыя вырабіць штучнага снегу з лішкам... Лыжныя кластары ў Яньчыне і Чжанцзякоў далёкаватыя ад Пекіна, але мясцовыя ўлады ўжо пра ўсё паклапацілі-

Калі не задумвацца аб уйгурах або ганконгцах, Пекін — гэта гарантыя размаху і якасці арганізацыі спаборніцтваў. У Баха яшчэ перад вачыма феноменальны поспех 2008-га, калі Кітай бліскуча правёў летнія Гульні на фоне міжнароднага прэсінгу з-за прыгнёту тыбетцаў. Тады праваабаронцы таксама заклікалі да байкоту, а многія краіны асуджалі кітайскую палітыку ў дачыненні да Тыбета, тым не менш Алімпіяда адбылася згодна з раскладам — і з помпай. Адзін феерверк на цырымоніі адкрыцця, захлёбваючыся, абмяркоўвалі тыдзень...

А што гатовая прапанаваць МАК сусветная супольнасць, якая заклікае пракінуць Пекін? Чаргі з жадаючых правесці Гульні сёння не назіраецца. Барацьбу за Алімпіяду-2022 Кітай да апошняга веў з Казахстанам — таксама далёка не ўзорам для пераймання. Дзе была прагрэсіўная Еўропа? Швейцарыя, Польшча і Германія зняліся з прабегу на

рытарных дзяржаў прадэманстраваць сваю моц. Няма нічога дзіўнага ў тым, што Пекін стаў першым горадам, які прыме і летнія, і зімовыя Алімпійскія гульні (прычым на адрэзку ўсяго ў 14 гадоў!). Наадварот, да гэтага ўсё ішло. А МАК, напэўна, яшчэ і ўдзячны: выручылі. Дык з чаго б Баху станавіцца на бок праваабаронцаў?

І яшчэ рэмарка: калі забыць на хвіліну пра этычныя пытанні, менавіта аўтарытарныя рэжымы часцяком давалі новыя штуршок Гульням. Сапраўды сусветнай падзеяй Алімпіяда стала з 1936-га, калі яе з размахам правяла гітлераўская Германія. Краіна ўклалася ў тыя Гульні, прыўнесла шмат навінак, якія вызначылі сучасны фармат Алімпіяды. Скажам, дакументальны фільм «Алімпія» Рыфеншталь стаў на той момант прарывам і вызначыў кірунак спартыўнага рэпартажу на шмат гадоў наперад. Ці яшчэ: менавіта Гітлер упершыню ў сучасным свеце правёў эстафету алімпійскага агню...

Фота AP

Кітай

Афіцыйны Пекін, зразумела, адхрышчваецца ад усіх абвінавачанняў. Уйгураў ніхто не ўціскае — наадварот, дзяржава забяспечвае ім квіток у новае жыццё. Навучае, дае магчымасць знайсці працу, прышчапляе мясцовыя культурныя каштоўнасці. А што да татальнай сістэмы кантролю, не забывайце: уйгуры — мусульмане, і частка іх падзяляе погляды на жыццё «Ісламскай дзяржавы». Уласна, кітайскія ўлады і актывізаваліся, калі уйгуры пачалі далучацца да тэрарыстычнай арганізацыі, а жорсткую сістэму кантролю паднеслі як неабходную прафілактыку экстрэмізму. Прычым шараговыя кітайцы ў цэлым з разуменнем ставяцца да такой палітыкі і падтрымліваюць яе.

У Кітаі цудоўна ўсведамляюць, што іслам, мова, традыцыі — перадумовы для сепаратысцкіх настройў у самым буйным і самым аддаленым ад Пекіна рэгіёне. Мяккія прэзентывыны меры былі прыняты ўжо даўно: Сіньцзян паволі насычалі карэннымі кітайцамі, і сёння іх там пражывае нават больш, чым уйгураў. Але калі уйгуры праявілі сябе ў некалькіх тэрарыстычных акцыях, улады Кітая перайшлі ў наступ. На іх погляд, яны дзейнічаюць разумна і апраўдана, змагаючыся за тэрытарыяльную цэласнасць і спакой ўнутры краіны. Магчыма, нават шчыра не разумеюць, чаму да іх усе так прычапіліся.

«Некаторыя бакі паступаюць вельмі безадказна, спрабуючы сарваць, умяшаць і сабатаваць правядзенне Гульняў у Пекіне, прасоўваючы ўласныя палітычныя інтарэсы. Такія дзеянні ніколі не ўвянчаюцца поспехам і не будуць падтрыманымі міжнароднай супольнасцю», — нядаўна адказаў на пытанне пра байкот прэс-сакратар кітайскага МЗС Ван Венбін. З аднаго боку, звычайная адгаворка — што яму яшчэ было сказаць? З іншага — вельмі падобна, у Пекіне сапраўды лічаць, што ўся заваруха — выключна з-за перацягвання палітычных канатаў. Ім цяжка ўявіць, што кагосьці хвалюе лёс уйгураў саміх па сабе.

Для Кітая Алімпіяда — не проста свята для балельшчыкаў. Гэта яшчэ і магчымасць

прадэманстраваць уласную сілу. Глядзіце, мы арганізуем Гульні так, як не зможа ніхто з тых, хто крытыкуе Пекін! І гэта пры тым, што Кітай ні разу не спецыяліст у зімовых відах і дакладна не здзейсніць медальны фурор, як было ў 2008-м. У кітайцаў і першае золата на зімовых Алімпіядах здарылася толькі ў гэтым стагоддзі — у 2002 годзе ў канькабежным спорце. Аднак ужо зараз зразумела, што, з пункту гледжання арганізацыі, да Пекіна не ўзнікне ні аднаго пытання. Так не справіліся б ні Стакгольм, ні Осла. А можа, і Мюнхен не справіўся б.

У плане падрыхтоўкі спартсменаў Кітай таксама імкнецца адпавядаць высокім стандартам. Для працы са зборнай па біятлоне, дзе краіне-гаспадыні нічога не «свеціць», былі запрошаныя нарвежскія спецыялісты на чале з Оле-Эйнарам Б'ёрндаленам. З жаночай камандай, дарэчы, працуе беларуска Дар'я Домрачава. Да медалёў кітайцам, вядома, далёка, затое ўжо на мінулым Кубку свету гэтае супрацоўніцтва дало эфект: кітайцы выдалі свой найлепшы сезон у гісторыі. Хоць ёсць меркаванне, што зоркі былі запрошаныя ў Пекін не падцягнуць вынікі мясцовых спартсменаў, а падняць імідж краіны.

«Б'ёрндалену варта разумець, што яго стануць выкарыстоўваць для прыкрыцця таго факта, што Кітай направа і налева парушае правы чалавека. Калі прымаеш актыўны ўдзел у адмыванні праз спорт рэпутацыі таталітарнай дзяржавы, трэба ўсведамляць, які выбар робіш. Вы становіцеся часткай палітычнага праекта, накіраванага прадставіць кітайскія ўлады ў пазітыўным святле», — рэзка раскрытыкаваў гэтае супрацоўніцтва праваабаронца Ён Педэр Эгенес.

Б'ёрндален асабліва ўражаны не быў і дагэтуль працуе з кітайскай зборнай.

Захад

Урады развітых краін крытыкуюць кітайскі рэжым безумоўна і сістэмна. Вялікабрытанія заклікала да байкоту Гульняў, Канада і Аўстралія падтрымалі, Нарвегія не супраць, ЗША... Адміністрацыя Трампа спачатку была за поўны байкот, потым —

толькі за дыпламатычны. Цяпер да ўлады прыйшоў Байдэн, і пазіцыя ЗША стала яшчэ менш выразнай.

Афіцыйна ад удзелу ў Алімпіядзе на дадзены момант не адмовілася ні адна краіна.

І, падобна, наўрад ці хтосьці рызыкне адмовіцца: занадта страшны наступствы дрэнных адносін з Кітаем. Тая ж Аўстралія сёлета ўжо спазнала, што бывае, калі афіцыйны Пекін табой незадаволены. Хлоп — і ў момант перакрыты імпорт аўстралійскага вугалю ў Кітай. Кітайскі бок нешта прамарытаў пра цяжкі год і спад вытворчасці. Усе астатнія палічылі гэта навучаннем за тое, што Канбера рэгулярна падыгрывае ЗША ў «гандлёвай вайне». Што ні кажы, экспарцёр аказаўся ў нязручным становішчы і з вялізнымі стратамі.

Гэта самы яскравы прыклад таго, як краіна з другой эканомікай свету разбіраецца з любымі знешнепалітычнымі праблемамі. Суветныя брэндзі нахштальт «Nike» або «H&M» асудзілі палітыку Кітая ў дачыненні да уйгураў — кітайцы пачалі байкатаваць тавары гэтых марак. Захад пагражае байкотам — Пекін палюхае эканамічнымі санкцыямі. І ўсім зразумела, што на самой справе страшней.

Прычым Кітай не бляфуе, а адразу прадпрымае крокі. Свежы, але ўжо класічны прыклад са спорту: пагроза разрыву паўтарамільярднай ТБ-здзелкі з НБА праз аднаго-адзінага твіта генменеджара «Х'юстана» Дэрыла Мора ў падтрымку пратэстоўцаў у Ганконгу. Неяк замялі, але! Ад «Х'юстана» адмовіліся ўсе кітайскія спонсары (ад Шанхайскага банка «SPDB» да вытворцы спартывунай экіпіроўкі «Li-Ning»). Выставачныя матчы клуба на тэрыторыі Кітая былі адменены. І клуб, і Ліга папрасілі прабачэння перад Кітаем, а Мора, які заварыў кашу, атрымаў штраф, а пазней наву пакінуў пасаду (праўда, неадкладна быў запрошаны ў «Бостан» і цяпер працягвае працаваць у Лізе). Пасля такога кітайскага папярэджання наўрад ці нехта, хто мае дачыненне да НБА, захоча ў бліжэйшыя гады заікнуцца пра Ганконг, уйгураў або Тыбет.

ГІСТОРЫЯ АЛІМПІЙСКІХ БАЙКОТАЎ

Мельбурн — 1956. Выступішы супраць уводу савецкіх войск у Венгрыю, Нідэрланды, Іспанія і Швейцарыя абвясцілі, што не выступаць на мельбурнскіх Гульнях разам з СССР. Таксама зняўся Егіпет, пакрыўджаны на нападкі Вялікабрытаніі, Францыі і Ізраіля, разам з Іракам, Ліванам і Камбоджай, якія падтрымалі яго. А літаральна за два тыдні да цырымоніі адкрыцця абвясціў пра байкот Кітай, якому не спадабалася, што арганізатары запрасілі да ўдзелу Тайвань.

Манрэаль — 1976. Гульні праігнаравалі 26 афрыканскіх краін, уключаючы Егіпет, Марока, Алжыр, Туніс, Кенію, Эфіопію. Такім чынам яны выступілі супраць рэгбійнага матча Новай Зеландыі і Паўднёвай Афрыкі. На той момант ПАР знаходзілася ў міжнародным ігноры праз палітыку апартаіду, а МАК апраўдваўся перад краінамі, якія выказалі пратэст, тым, што рэгбі — від не алімпійскі. Прагучала непераканаўча. Таксама прапусцілі Алімпіяду Тайвань, якому не дазволілі называцца зборнай Кітая, і Кітай, які абурыўся тым, што Тайвань наогул разглядалі як удзельніка Гульняў.

Масква — 1980. У пик халоднай вайны ЗША вырашылі байкатаваць маскоўскую Алімпіяду праз увод савецкіх войск у Афганістан. Да іх далучыліся яшчэ 28 краін, уключаючы ФРГ, Аргенціну, Канаду, Кітай, Егіпет, Японію, Турцыю. Для іх амерыканцы зладзілі ўласныя спаборніцтвы ў Філадэльфіі — «Liberty Bell Classic». З іншага боку, у алімпійскую сям'ю вярнуліся афрыканскія краіны, якія прапускілі Манрэаль-1976, так што колькасць маскоўскія Гульні пацярпелі не так, як маглі б.

Лос-Анджэлес — 1984. Усяго праз чатыры гады СССР знайшоў сіметрычны адказ ЗША. Разам з Савецкім Саюзам гульні праігнараваў амаль увесь сацыялістычны лагер: Балгарыя, ГДР, Чэхаславакія, Венгрыя, Польшча, В'етнам, Паўночная Карэя, Куба... Для іх на тэрыторыі дзевяці сацкраін быў арганізаваны альтэрнатыўны турнір «Дружба-84». А на іншы кантынент паляцелі толькі Румынія, Югаславія і Кітай. Што цікава, па ўласных палітычных меркаваннях у Лос-Анджэлес не адправіліся яшчэ тры зборныя — Албанія, Іран і Лівія.

Сеул — 1988. Паўночная Карэя праігнаравала Алімпіяду ў Паўднёвай. Прычым абедзве краіны маглі падзяліць гульні, калі б паўднёвакарэйцы падтрымалі прапанову Кім Ір Сэна перанесці частку спаборніцтваў у КНДР. Але Сеул адмовіўся, Кім Ір Сэн пакрыўдзіўся і самаўхіліўся. Яго парыў падтрымалі Албанія, Куба, Нікарагуа і Эфіопія.

Сіднэй — 2000. Афганістан не тое каб байкатаваў Алімпіяду — яго ўдзел аказаўся проста немагчымым, пры ўсім жаданні. Талібан забараніў у краіне спорт, расфармаваў НАК і праігнараваў запрашэнне МАК.

У адказ на прэтэнзіі Пекін не шалее, не істэрэць — проста наглядна дэманструе, чым гэта аукнецца. Крытыкуецца? Тады будзьце гатовыя пазбавіцца здзелкі на паўтара мільярда, а таксама свайго самага буйнога знешняга рынку. Байкатаце? Добра, але мы закроем парты для вашага вугалю. Такія нітачкі ў Кітая прызапашаныя амаль для кожнага крытыка. Таму зараз і ідуць размовы максімум пра дыпламатычны байкот. Але наўрад ці кітайцы моцна засмуцяцца, калі на Алімпіяду не даедуць некалькі дзясяткаў афіцыйных асоб. Гэткі кампраміс: Захад зробіць выгляд, што паставіў Пекін на месца, Пекін гэтага нават не заўважыць.

Спартсмены

Яшчэ адзін бок усёй гэтай гісторыі — непасрэдна ўдзельнікі Гульняў. Яны мала думаюць пра уйгураў і тыбетцаў, затое выразна ўсведамляюць іншае: усё іх жыццё завостранае на тое, каб раз на чатыры гады кінуць далей і скокнуць вышэй. Прапусціць адну Алімпіяду — гэта восем гадоў без галоўнага турніру ў кар'еры. У некаторых — у фігурыстак, напрыклад, — кар'ера значна карацей, можна страціць момант і наогул ні разу не пабачыць Гульні. У 2018-м 15-гадовая расіянка Загітава была алімпійскай чэмпіёнкай і галоўнай зоркай сусветнага фігурнага катання, а сёння вядзе лядовыя шоу, не вытрымаўшы канкурэнцыі з больш маладымі.

Ёсць і больш прыземленыя моманты: рэкламныя кантракты, прызавыя, стыпендыі. Калі прапусціць Гульні, усяго гэтага можна пазбавіцца. Таму ва ўсіх краінах абсалютная большасць спартсменаў хоча выступіць на Алімпіядзе. Нават у ЗША, здавалася б, сатканых з дэмакратычных каштоўнасцей.

На мэтанакіраваную крытыку кітайскага рэжыму вырашаюцца не многія. Адным з тых, хто найбольш выразна сфармуляваў думку, стаў шведскі біятліст Себасц'ян Самуэльсан: «Хацеў бы паехаць у іншае месца. Не думаю, што чэмпіянаты свету і Алімпійскія гульні варта праводзіць у такіх краінах. Я стараюся паўплываць на сітуацыю, як магу, але часам адчуваю, што гэта ўсяго толькі маленькі я супраць астатняга свету. Адзінае, што магу, — гаварыць тое, што думаю, і спадзявацца, што нешта зменіцца. Мы бачым ва ўсіх відах спорту, што такія спаборніцтвы выкарыстоўваюцца ў мэтах прапаганды. Хацелася б ад гэтага сысці».

У падобным ключы выказаліся знакамітыя нарвежцы Ёханэс Бо і Ёханэс Клебо. Але нават у іх не гучыць выразнага намеру байкатаваць Алімпіяду. «Не хацеў бы...», «Не думаю...», «Стараюся, як магу...». Ніхто не хоча выступіць з неабдуманай заявай, пасля якой потым давядзецца прасіць прабачэння перад Кітаем. Тым больш ніхто не хоча ваяваць у адзіночку, а калектыўнае меркаванне ўсюды, паводле ўсіх прыкмет, аднолькавае: трэба ехаць.

Юзаф Клюкоўскі як першы ўраджэнец Беларусі, які перамог на Гульнях

Аляксей АСАНОВІЧ

Беларусь пачала здабываць алімпійскае золата з 1960 года, калі грабцы-канаісты Сяргей Макаранка і Леанід Гейштар і фехтавальшчыца Таццяна Самусенка перамаглі ў Рыме. Незалежнай краіны на той момант не было, але перамогі прадстаўнікоў БССР у савецкай камандзе лічацца першымі ў айчыннай спартыўнай гістарыяграфіі. Аднак адкрыў лік Юзаф Клюкоўскі з-пад Гродна. Лёс яго склаўся куды трагічнай, чым у праслаўленых пасляваенных алімпіёнікаў. І нават спартсменам ён не быў.

Імперыя і Рэч Паспалітая

Юзаф нарадзіўся ў шалёны для Еўропы час, калі пражыць усё жыццё на адным месцы было складана. Тым больш, калі месца гэтае было на сечанай розгамі шматлікіх войнаў Гродзеншчыне. У метрыцы яго месцам нараджэння значыцца вёска Рапелка каля Гродна, днём нараджэння — 2 студзеня 1894-га. У тым жа годзе на расійскі трон узыйшоў Мікалай II, Расія і Францыя ратыфікавалі ваенную канвенцыю аб заключэнні франка-прускага міру, а з кайзераўскай Германіяй было падпісана гандлёвае пагадненне, якое дазваляла расійскаму збожжу выйсці на нямецкі рынак. Здаецца, пасля грандыёзнага шухеру папярэдніх войнаў Еўропа нарэшце пачала

У Рэчы Паспалітай ён быў жывым класікам, меў прызнанне калег і спецыялістаў. Здаецца, жыццё ўдалося па ўсіх параметрах. Але ні 42-гадовы скульптар, ні хтосьці яшчэ не ведалі, якім кароткім будзе гэтае ўдалае жыццё

абрастаць тлусцікам спакою. Дарэчы, менавіта ў 1894-м на кангрэсе ў Парыжы барон Пьер дэ Кубертэн абвясціў аб стварэнні Міжнароднага алімпійскага камітэта і правядзенні раз на чатыры гады Алімпійскіх гульняў па антычным узору.

Малы Клюкоўскі адразу дэманстравалі схільнасць да мастацтваў і марыў пайсці вучыцца на мастака. Аднак якая вучоба, калі вайна? У 1917-м ён адправіўся ў Польскі корпус арміі Расійскай імперыі, служыў добра і нават атрымаў Крыж Храбрых — узнагароду для жаўнераў, якія праявілі мужнасць і адвагу непасрэдна на полі бою. Гэта адбылося ўжо пасля рэвалюцыі, калі кіраўніцтва корпуса адмовілася падпарадкавацца

ўладам РСФСР і з баямі адвяло войскі ў Бабруйскую крэпасць. Палякі занялі яе ў студзені 1918 года — на 24-годдзе Юзафа. Пэўны час немцы не прадпрымалі супраць корпуса ніякіх дзеянняў, але ўвесну 1919-га адабралі ў жаўнераў зброю і накіравалі іх у Варшаву.

Юзаф быў толькі рады — там ён паступіў у Акадэмію мастацтваў. Аднак хутка зноў прыйшоў загад «на вайну» — на гэты раз савецка-польскую. Клюкоўскі стаў камандзірам 5 дывізіі коннай артылерыі. Толькі пасля Рыжскага міру ён нарэшце здолеў давучыцца — у Кракаўскай акадэміі мастацтваў. Самы крэатыўны яго перыяд у жыцці здарыўся акурат пасля гэтага.

Золата і срэбра

Новы мір — новыя падзеі. Гэта мы ўжо ведаем, што 20-я гады мінулага стагоддзя — перыяд міжваенны. Яго жыхары спадзяваліся на мір, даўжэйшы за 21 год. Яны зноў сталі цікавіцца мастацтвам, літаратурай, спортам, ездзіць «на воды» і класці грошы ў банк.

Юзаф Клюкоўскі актыўна працаваў і як мастак, і як графік, і як скульптар, і як дэкаратар. Ён стаў адным з выбітных прадстаўнікоў польскага мадэрнізму і імпрэсіянізму, шмат выстаўляўся. Ён быў «у трэндзе», як казалі б зараз. І трэнд гэты настолькі моцны, што на піку ён нават пераехаў у сталіцу тагачаснага сусветнага мастацтва — Парыж, — дзе жыў з 1928-га па 1931-ы, вучыўся ў школе Латэ і працаваў. Там ён стварыў не толькі канцэпты, але і даволі простыя рэчы: маскі, медаль, аксэсуары, рэчы, якія можна выкарыстоўваць у паўсядзённым побыце.

А ў 1932-м ураджэнец Гродзеншчыны выправіўся ў Лас-Анджэлес на Алімпійскія

гульні ў якасці... удзельніка! Паколькі барон де Кубертэн хацеў стварыць падзею, як мага блізкую да антычнасці, не мог ён прайсці і міма культурнай праграмы. З 1912-га па 1948-ы на Гульнях спаборнічалі не толькі спартсмены, але і архітэктары, пісьменнікі і паэты, музыкі, скульптары, кампазітары.

Клюкоўскі выставіў на конкурс скульптуру з арыгінальнай назвай «Wienczenie zawodnika» («Узнагарода спартсмена»). Але ў праграме яна была прадстаўлена як «Спартыўная скульптура II». Журы прысудзіла прадстаўніку Рэчы Паспалітай залаты медаль. Юзаф у барацьбе за яго апырэдзіў амерыканца Фрэдэрыка Ульяма

Макмоніса і канадца Роберта Тэйта Макензі. Скульптура Клюкоўскага спадабалася камісіі настолькі, што камісія выбрала яго перад дэлегатамі гаспадароў і іх бліжэйшых суседзяў. У Варшаву Юзаф прыехаў пераможцам.

Але на гэтым яго «спартыўная» кар’ера не скончылася. Праз чатыры гады Клюкоўскі зноў паехаў на Гульні — на гэты раз у Берлін. Галоўны спартыўны старт чатырохгоддзя аддалі нямецкай сталіцы яшчэ да прыходу нацыстаў да ўлады.

Юзаф зноў спрабаваў узяць медаль — на гэты раз з работай «Футбалісты». У спаборніцтве рэльефаў ён саступіў прадстаўніку гаспадароў Эмілю Зутару і яго твору «Бар’ерысты». Наўрад ці немца магчыма было перайграць на самых палітызаваных Гульнях XX стагоддзя. Таму другое месца Клюкоўскага не цяжка назваць вялікім поспехам. Так у хлопца з Гродзенскай губерні стала ўжо два алімпійскія медаль.

У Рэчы Паспалітай ён быў жывым класікам, меў прызнанне калег і спецыялістаў. Здаецца, жыццё ўдалося па ўсіх параметрах. Але ні 42-гадовы скульптар, ні хтосьці яшчэ не ведалі, якім кароткім будзе гэтае ўдалае жыццё.

Заксенхаўзен і Берген-Бельзен

Другая сусветная вайна — бадай, першая ў жыцці Юзафа Клюкоўскага, у якой ён непасрэдна не ўдзельнічаў у якасці жаўнера. Падчас нямецкай інтэрвенцыі ў Польшчу ў верасні 1939-га яму было 45 гадоў — і ў армію яго не прызывалі.

павольна, і варшавянам давалася біцца выключна сваімі сіламі. Немцам спатрэбіўся час, каб перагрупавацца і пачаць сапраўдную бойню. Па загадзе Гімлера пачалі забіваць усіх грамадзянскіх. Паводле розных падлікаў, толькі ў раёнах Воля і Ахота было страчана да 10 тысяч жыхароў! Гэтая тактыка павінна была прымусіць паўстанцаў скласці зброю. Воля была адбіта немцамі, але палякі працягвалі барацьбу. Немцы выкарыстоўвалі грамадзянскае насельніцтва як жывыя шчыты.

Паўстанцы змагаліся за горад больш за два месяцы. Толькі сілы і ўзбраенне былі непараўнальнымі, і 3 кастрычніка 1944-га генерал Тадэвуш Бур-Камароўскі падпісаў капітуляцыю...

Юзаф Клюкоўскі трапіў у самы кацёл паўстання. Значная частка грамадзянскага насельніцтва аказалася ў нямецкім палоне і адправілася ў канцэнтрацыйныя лагеры. У гэты вір трапіў і 50-гадовы на той момант скульптар.

Найперш яго этапавалі ў Заксенхаўзен, што ў 35 кіламетрах на поўнач ад Берліна. Там сляды двухразовага алімпійскага прызёра напалову губляюцца. Вядома толькі, што пакут ён не вынес. І тыя трыста кіламетраў да іншага канцлагера — Берген-Бельзена ў Ніжняй Саксоніі — сталі апошнім этапаваннем у жыцці Юзафа Клюкоўскага. Недзе паміж двума лагерамі ён і загінуў. Дзе — невядома. Невядома і калі дакладна гэта здарылася. Паводле адных звестак — у 1944-м, паводле іншых — ужо ў 1945-м.

Падчас вайны загінула і шмат работ Клюкоўскага. Да нас дайшлі толькі некаторыя. Партрэты Келбаса і Міхала Радзівіла, нацюрморты з цыбуляй і чырвоным перцам, пейзаж — шэдэўры захаваліся ў Народным музеі ў Кельцы.

Доўгі час не маглі знайсці і твор, які прынес Юзафу золата лас-анджэлескай Алімпіяды. Пасля вайны яго ніхто не бачыў, і «Спартыўная скульптура II» афіцыйна лічылася страчанай. Але ж у 2000 годзе яна была знойдзена ў калекцыі узнагарод знакамітага польскага лыжніка, дваяборца і прыгуна з трампліна Станіслава Марусажа. Атлет памёр у 1993-м, а калі праз сем год пасля таго сталі разбіраць яго шматлікія трафеі (толькі чэмпіёнам Польшчы ён быў 15 разоў), алімпійскі твор Клюкоўскага раптоўна апынуўся сярод калекцыі.

Гіпотэза навукоўцаў: прыз Марусажу ўручылі напрыканцы 1939-га, калі ён быў прызнаны найлепшым спартсменам краіны. Магчыма, гэта і выратавала скульптуру.

Самога Клюкоўскага выраптаваць не было каму. Але былых алімпійскіх чэмпіёнаў не бывае.